Publicație lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA
magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 39 ianuarie 2007

O fortificație dacică,
necunoscută până acum

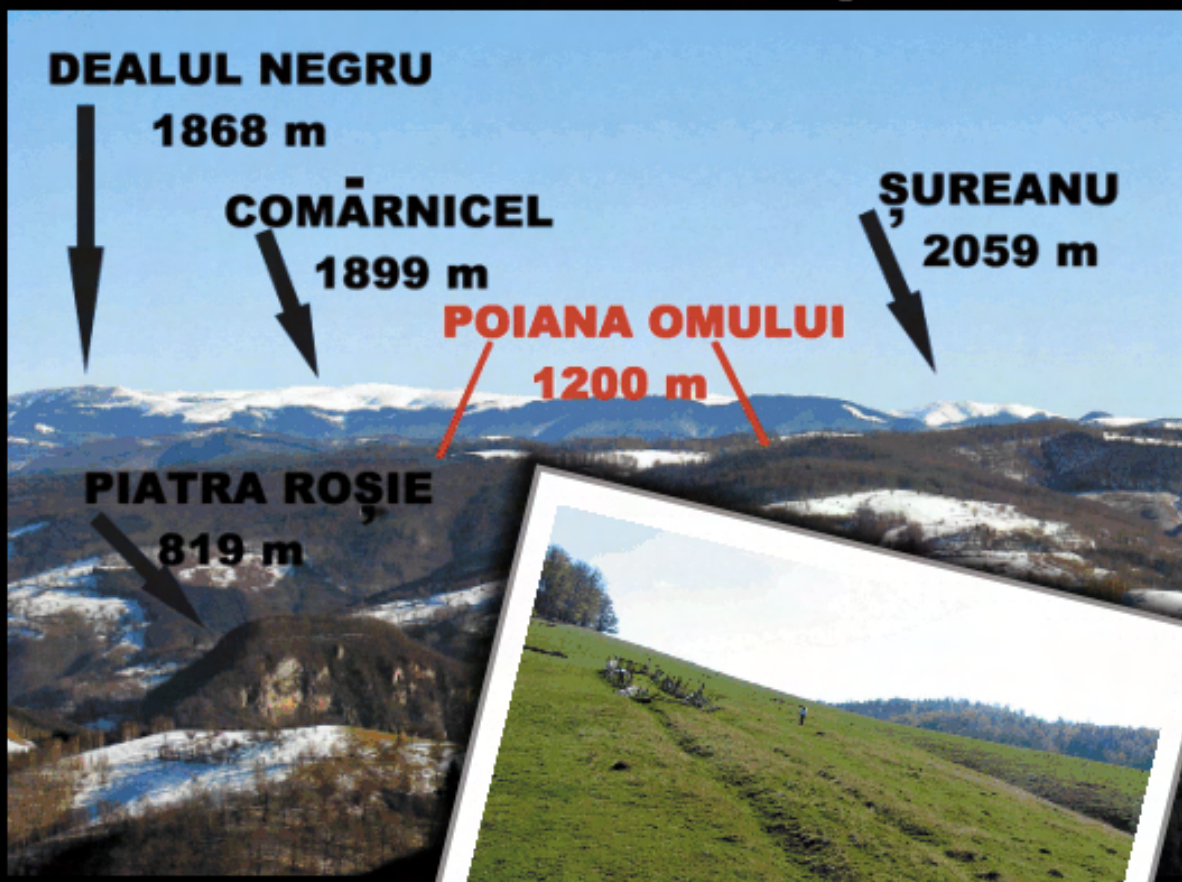

în POIANA OMULUI

EDITORIAL

Ignoranța naște monștrii

de Vladimir BRILINSKY

Treziți din somnul cel de moarte, în care-i adâncirâ barbarii de tirani, culturnicii noştri s-au pomenit că peste noapte, Moş Crăciun le-a adus în dar patru brățări de aur dacice. O pălărie prea mare pentru capul lor, odihnit de atâta ignoranță, sau altfel spus, o prea valoroasă jucărie dată în mâna unor copii, care nu ştiu să o folosească. De când inestimabilul cadou le-a fost pus în brațe, prin eforturi demne de toată lauda, suita unui ministru (probabil un bun politician şi un bun compozitor, dar incapabil să-şi formeze în jurul său o echipă credibilă şi competentă), se întrece în declarații care de care mai elucubrante. **Dacii nu prelucrau aur, ci aveau o tradiție în prelucrarea argintului şi bronzului**, zice directorul Muzeului Național de Istorie, Muşețeanu, primitoarea gazdă a cotropitorilor romani. **Aurul din care sunt confecționate aceste brățări provine probabil de la romani, sau poate din topirea monedelor de aur Koson pe care dacii le aduceau din imperiu**, zice (fără a avea încă o analiză metalo-chimică) mai vechea noastră cunoştință Mircea Babeş, păstor al unui institut din care au dispărut fără urmă şi fără repercusiuni tăblițele de plumb de la Sinaia. Iar ministrul, colac peste pupăză, învățat de subalterni, mai sloboade una, cum că **fiind un unicat, putem crede că brățările aparțineau regilor daci.** Şi multe alte afirmații fără acoperire, emise într-un jalnic amatorism.

Pentru recuperarea acestor brățări, guvernul a alocat o sumă uriaşă, în comparație cu suma destinată cercetării arheologice din ultimii 15 ani la Sarmisegetusa. Cu aceşti bani, investiți în cercetarea sistematică şi intensivă în munții Orăştiei, aceste brățări ar fi fost descoperite de arheologi şi ar fi fost scutite automat de toate dubiile cârcotaşilor, având un certificat de naştere ştiințific şi credibil. Nelămurit este şi faptul că o comisie de expertiză, înarmată cu un şubler, o ruletă şi un cântar, se deplasează în Germania să examineze brățările, omițând să cerceteze gropile din care anchetatorii spun că au fost sustrase acestea. Este adevărat, că e mai comod să-ți instalezi fundul în avion şi să călătoreşti pe bani publici în Europa, să stai la căldurică şi să emiți păreri ca şi chibiții la fotbal, decât să-ți hurduci creierii pe drumul desfundat al Sarmisegetusei, să mănânci frigul zeilor, şi să tragi o secțiune în jurul gropilor, secțiune care ar putea lămuri multe.

Ținuți zeci de ani la porțile Sarmisegetusei, de către monopolul şcolii arheologice Cluj, şi fără a avea posibilitatea să sape în fieful dacilor, cercetătorii bucureşteni, îşi iau acum revanşa. Mircea Babeş, înrăit adversar al profesorului Glodariu, a pus mâna pe brățări şi le interpretează după bunul său plac, omițând că ele provin din Munții Şureanu, acolo unde de peste 80 de ani, cu bune, cu rele, sapă totuşi clujenii lui Teodorescu şi Daicoviciu, a căror părere ar cântări substanțial la identitatea pe care aceste brățări trebuie să o capete.

Dar poate că cea mai hilară situație ivită în această istorie, tot mai încâlcită a brățărilor, este expunerea lor. În urmă cu câteva luni, pe Calea Victoriei, se maimuțărea tot pe bani publici, o trupă de saltimbanci, din țara vecină, îmbrăcați în armuri romane. Periplul lor, se termina triumfal în fața columnei traiane, acolo unde tandemul Muşețeanu–Nițulescu (secretar general al Ministerului Culturii) le-a organizat o primire la fel de triumfală „cotropitorilor romani". Se inaugura atunci, expoziția **Dacia Augusti Provincia** prilejuită de împlinirea a 1900 de ani de când romanii au cucerit şi jefuit Dacia. Acum, încăpute pe mâna nepriceputului Muşețeanu, brățările au fost expuse în cadrul aceleiaşi expoziții. Ce-a vrut oare luminatul conducător al muzeului să demonstreze cu această expunere? Cât de fraieri au fost romanii că nu le-au găsit şi pe astea? Sau poate s-a gândit că ridicola înfrățire între cele două popoare, roman şi dac, ar căpăta un plus de credibilitate în mințile naivilor, dacă brățările ar locui acasă la cotropitori într-o veşnică şi nețărmurită armonie. Curat murdar!

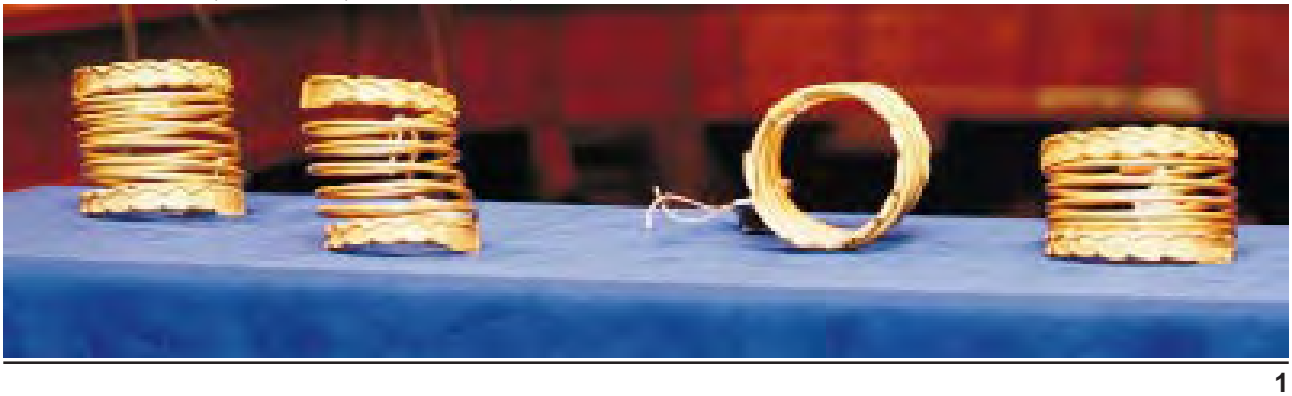

Civilizații antice ale Europei temperate

Iosif Vasile FERENCZ

Argument

Civilizația dacică, fără nicio îndoială, a fost una remarcabilă; dovadă este şi interesul deosebit care i-a fost acordat de către lumea ştiințifică şi de către publicul larg. Din păcate, ea este cunoscută astăzi mai ales datorită descoperirilor arheologice, dar şi în acest fel a putut fi recuperat un mare volum de informații cu ajutorul cărora este posibilă reconstituirea, într-o măsură oarecare, a vieții comunităților umane din acea perioadă.

O altă sursă de informații pentru înțelegerea vieții unei populații este dată de comparația cu viața altor populații contemporane. Din acest motiv, credem că este util să prezentăm în paginile acestei reviste, pe parcursul mai multor numere, una dintre civilizațiile contemporane cu care dacii au intrat în contact în mai multe rânduri.

CELȚII (VII)

Incursiunea propusă de noi în universul manifestărilor civilizației celtice a ajuns la cel deal şaptelea episod. Cel precedent a fost dedicat prezentării generale a culturii materiale a primelor contingente de colonişti. Prilejul a fost unul potrivit pentru a se constitui într-un preambul pentru subiectul pe care îl propunem a fi abordat în rândurile care vor urma.

Aşa cum menționam, metalul comun (bronzul şi fierul) a fost materia primă utilizată cu preponderență pentru realizarea podoabelor, în timp ce obiecte confecționate din metale prețioase nu apar decât sporadic. Dar chiar şi în acest fel, meşteşugul lucrării obiectelor din categoria la care ne referim, a atins cote foarte apropiate de măiestrie, numeroase piese fiind considerate lucrări de artă.

Este foarte bine cunoscut, în ceea ce priveşte arta, că marile civilizații din zonele mediteraneene ale antichității au fost preocupate de imitarea naturii şi, mai ales, a omului. Abordarea realistă sau în manieră idealizantă a compozițiilor artistice a fost completată şi printr-o artă decorativă, ale cărei trăsături se înscriu într-o linie sobră, riguroasă, în care domnesc simetriile şi care caracterizează chiar şi decorurile vegetale, redate prin regularitate ritmică.

Fig. 1. Mască umană pe o fibulă, după R. Şi V. Megaw.

Arta celtică se situează pe poziții total opuse. Redarea figurii umane este redusă doar la redarea figurii, şi aceea schematizată; animalele, chiar dacă sunt redate dintr-o perspectivă mai apropiată de realism, au totuşi un vădit caracter caricatural. În contradicție cu aceste subiecte, ornamentica reprezentând motive vegetale este una exuberantă.

Toate acestea sunt trăsături de bază ale artei celților continentali, care pot fi înțelese mai bine privite în evoluție.

Rădăcinile artei celtice

Căutând să descoperim rădăcinile artei celtice, vom afla cum ele se ramifică în mai multe direcții. Unele converg spre spațiul mediteranean, precum şi în direcția artei din zona Adriaticii. Altele coboară în timp şi se întrepătrund cu motivele specifice ale artei primei epoci a fierului, când stilul geometric era atotputernic. Reprezentările animaliere atât de comune artei sciților se pare că au constituit şi ele o sursă de inspirație, pe această ,,filieră" fiind adoptate unele motive artistice.

Toate aceste rădăcini arată că celții s-au remarcat ca o populație cu certe abilități de adaptare şi transformare. Însă trebuie precizat că unele motive vegetale – cum sunt palmetele, „mugurii de lotus" sau vârtejurile – erau adoptate doar dacă ele se „potriveau" cu simbolismul vizual şi sintaxa artei celtice. După cum am mai menționat, nu au fost omise nici reprezentările de animale (cai, oi, câini, păsări), toate fiind comune universului spiritual al celților. Pe lângă acestea, au fost reprezentate şi imaginile unor animale mitice, comune bestiarului indo-european, precum crocodili, dragoni, grifoni, delfini, sfincşi.

Culorile vii au fost cu precădere apreciate, fiind valorificate prin intermediul emailului, coralului sau al sticlei colorate.

În ciuda acestor împrumuturi de motive şi culori, trebuie să precizăm faptul că, în esență, arta celtică este rezultatul propriei dezvoltări interne, la care se adaugă fondul european.

Evoluția artei în cea de a doua epocă a fierului

Analizând manifestările artistice ale artei celților continentali, cercetătorii au distins mai multe stiluri, ale căror denumiri variază uneori de la o şcoală istoriografică la alta. Fiecare dintre acestea corespund unor perioade istorice, astfel: „primul stil", urmat de o „perioadă de tranziție", „stilul vegetal continuu", numit inițial ,,de waldalgesheim", după locul unei descoperiri celebre, şi „stilul plastic".

Motive decorative specifice artei celtice.

Primul stil

Denumit anterior de către savantul britanic Paul Jacobsthall „Early Style", termenul este utilizat pentru a desemna perioada inițială a artei latčniene ți a fost adesea folosit pentru a da impresia unei unități stilistice care, în realitate, nu există. Pentru definirea sa, trebuie remarcat că preluările în ce priveşte motivistica, conduc la închegarea unui nou repertoriu, care duce la renunțarea la mai vechiul curent al artei geometrice.

Printre elementele decorative introduse se numără anumite reprezentări de animale stilizate, măşti umane şi animale, ce împodobesc fibule derivate din tipuri hallstattiene. Printre elementele caracteristice acestui stil se află decorul în relief şi decorul gravat. Primul dintre ele este şi cel mai important ansamblu decorativ al „primului stil" fiind reprezentat sub forma unor frize pe anumite artefacte, îmbinate uneori cu măşti sau forme geometrice.

Faza de tranziție

Denumirea în cauză a fost adoptată în mod convențional pentru a defini o perioadă de timp în care compoziția decorului nu cunoaşte modificări, în schimb ele sunt prezente în modul lor de realizare. Etapa este una decisivă pentru evoluția stilurilor latčniene. Aceasta este posibilă datorită contactului direct cu lumea mediteraneană.

Între caracteristici, dorim să precizăm pe aceea marcată prin frecvența mare a podoabelor inelare decorate într-un stil încă influențat de geometrism. Sunt folosite aceleaşi motive, dar ele cunosc o anumită „involuție". De exemplu, măştile umane erau reprezentate mult mai schematic, considerându-se redarea ochilor şi a nasului ca fiind suficientă. Între elementele mai noi se numără realizarea decorului în zig-zag, uneori însoțit de cercuri ştampilate precum şi de apariția lirei.

Stilul vegetal continuu

A fost considerat ca fiind cel mai important fenomen al acestei perioade. Apariția noului stil este caracteri-

Capul unei statui realizate după canoanele artei celtice, după R. şi V. Megaw.

zată nu numai prin noi motive, cât mai ales prin modul în care au fost asociate, dând o formă continuă. În legătură cu denumirea inițială: „stilul de Waldalgesheim“, unii cercetători au considerat *este abuzivă, deoarece descoperirea eponimă, a cărei omogenitate rămâne încă discutabilă, nu corespunde decât unui aspect particular (...), şi nu unui fenomen stilistic cu semnificație generală*. De aceea, cei mai mulți cercetători consideră astăzi că numele de „stil vegetal continuu“ este mai potrivit.

Stilul plastic

În această etapă, numărul obiectelor decorate sporeşte iar aria lor de răspândire devine tot mai întinsă. Noile contacte cu lumea mediteraneană, în contextul campaniei militare celtice din Balcani, a extinderii fenomenului mercenariatului şi a permanentei mişcări de populații în arealul bazinului carpatic au fost tot atâtea ocazii pentru sporirea şi afirmarea repertoriului artistic.

Numărul elementelor decorative creşte şi devine mai variat, acum fiind utilizate motive decorative preluate din stilurile precedente, dar se mai adaugă şi altele noi. Printre ele, pot fi întâlnite, „S“-uri şi reprezentări zoomorfe, care provin din tezaurul artistic anterior. Motivele provenind din arta mediteraneană sunt reprezentate prin: palmete, lire, vârtejuri etc. Lor li se adaugă motivele noi: cercul împărțit de o linie sinuoasă cunoscut şi ca yin-yang, triscelele etc.

Detaliu al unui ornament pe un colan celtic

Colane celtice cu capetele terminate în forma unor peceți, după R. şi V. Megaw.

Printre noutăți sunt înregistrate şi tehnicile de execuție a pieselor. Este vorba de arta filigranului şi a pseudo-filigranului, pastilajul, rotația motivului cu 180^0 în jurul unui punct central sau relieful.

Evoluția artei celtice nu se opreşte aici. Ea va continua să se adapteze şi va evolua în anumite spații până în zorii Evului Mediu. Despre aceasta, însă, vom vorbi într-un alt episod.

Detaliu al unui ornament pe un colan celtic

KOGAION: HIC SUNT LEONES!...

prof. Timotei URSU

În cuprinsul studiului „KOGAION“, pentru a evita o eventuală citire eronată în cazul efectuării unor traduceri în limbi străine, dar nu numai din această cauză, am scris numele muntelui sacru al Geților cu inițiala „K“ şi nu cu „C“; deci, voi scrie: KOGAION (aşa cum apare în documentele antice greceşti: *Κογαιον/ ον* la Poseidonis/Strabo, – cf. Vasile Pârvan, *Getica*, ed. 1982 Bucureşti, pag. 94); am evitat terminația dublă, deoarece al doilea „ON“ este doar marca acuzativului/ablativului grecesc (vezi, comparativ, la Strabo: ...*Πιδαγορειον* „obiceiul pitagoreic“).

În cazul celui numit de istoriografia română, printr-o reminiscență de pronunție fie „illiră“, fie *ardelenesc-latinistă*: „Deceneu“, acesta apare în Strabon drept „Dekaineo“: *Δεκαινεο*, – (poate trascrierea grecească a unui autohton „Dekâneu“?!) – iar peste cinci secole, la Iordanes: „Diceneus/ Diceneo“. Cum pronunțarea latină reală a grupurilor CE-CI şi GE-GI era *Ke-Ki* şi *GHE-GHI*, sprijinit şi pe varianta din Strabon, voi utiliza denumirea, identificabilă fără riscuri şi la traduceri, – Dekeneu.

Pentru zeul Geto-Dacilor, Zamolxes, am preferat cea mai veche semnalare documentară, cea a lui Herodot, IV, 94, consemnare din secolul V BC.: „ZALMOXIS“ (*Ζαλμοξισ*, spre deosebire de Strabo care, patru secole mai târziu, ezită între „*Ζαμολξεωσ/ Ζαμολξιοσ*“. Cum terminația proto-grecească, de origine dorianã (-ES,-IS) este, în cazul apelativelor, o dezinență genitivală indicând apartenența familială, iar „X“ notează adesea consoana – inexistentă în greacă – „Ş“ (ca în Xerses, a cărui pronunțare era, conform documentelor aramaice, „ŞĂRZĂ“!), nu e exclus ca pronunțarea geto-dacă să fi fost „Zălmoş“, poate chiar „Zăul-Moş?!“; dar cum această formă e speculativă, am rămas – până la un consens lingvistic în acest sens – la denumirea Zalmoxe .

Chiar dacă, personal, consider că există motive extrem de temeinice (incluzând sursele antice greceşti şi latine) pentru pronunțarea: „GWETI“ în loc de „Geți“ şi??„DAKI“ în loc de „Daci“, voi continua să utilizez aceste denumiri împământenite în limba română, pentru a nu-l deconcerta pe cititor; dar recomand modificarea translării Dacilor în franceză, engleză, (unde etnonimele apar drept: „Daces“, iar a Geților drept „GETES“ şi „GETS“, când logica traducere a acestora ar fi „DAKS“ şi „GWETS“! Să notăm, analog, pronunțarea în limba română „Dokia“ – nu Docia! – şi toponimele derivate: „Gătaia“, „Goțea“, „Guțanu“ etc.)

Pentru a nu mai spori confuzia prin utilizarea unor notări diferite (de ex: anul x „*î.Chr*“, anul x „*e.n.*“ etc.), voi folosi notarea internațională pe cale de generalizare (Anul x *BC* pentru „înainte de naşterea lui Christos“ şi Anul x *AD* pentru „era noastră“). Când se folosesc alte notări calendaristice, se face precizarea de rigoare.

CUNOŞTEAU SACERDOȚII LUI DECENEU ... GEODEZIA?!

Iată încă unul din capitolele studiului KOGAION care ridică, a neîncredere, multe sprâncene: atât de adânc este săditã în mentalitatea contemporanilor noştri *lecția* presupusei semi-primitivități a culturii geto-dace. În pofida probabilității datelor recente, deduse pluridisciplinar din examinarea relicvelor acestei culturi, tendința de menținere inerțială în concluziile pripit schițate la mijlocul secolului trecut continuă, mai ales în România; cu atât mai grav, cu cât această tendință se manifestă chiar în rândul unor profesionişti (care pretind că sunt avizați în domeniu...)

Cu siguranță actuala percepție publică este mai receptivă la mesajul mitologic, literar şi muzeistic al trecutului îndepărtat, aceasta adesea redusă cu candoare, cel mai aesea, doar la micro-dimensiunea *Antichității Mediteraneene*, respectiv greco-romane. În bombardamentul informativ zilnic, mult prea mulți tind să ignore uimitoarele cunoştințe ştiințifice obținute chiar în acest etaj antic. Cercetarea pluridisciplinară recentă, utilizând în investigarea trecutului combinația analizelor unui spectru mult mai variat ştiințific decât cel „tradițional“ (cel înțepenit în vanitoase idei preconcepute, ba chiar – adesea – în interese geopolitice), marchează un impresionant salt informativ; percepția publică, şi cu atât mai mult cercetătorii care se pretind angajați *profesional* în desluşirea trecutului, au datoria de a cunoaşte acest salt şi a-l asimila, paralel cu re-frecventarea informațiilor de referință.

Între relicvele culturii sumeriene – din urmă cu aproape *cinci mii de ani* – se numără nu numai notări ale avansatelor cunoştințe matematice, topografice şi astronomice, dar şi manuale şi dispozitive pentru utilizarea *practică* a acestor cunoştințe (precum „abacul“, strămoşul îndepărtat al actualelor minicalculatoare). Treptat, s-a ajuns inerțial, în mintea unora, la ideia că civilizația sumero-babiloniană ar fi sursa mai tuturor cuceririlor ulterioare ale ştiinței. Iată însă că celebrele Tăblițe de la Tărtăria, dezgropate acum trei decenii în Transilvania, (dar numai recent cercetate pluridisciplinar) sunt probe convingătoare dovedind prioritatea inventării scrisului:

„...*nu în Mesopotamia, cum s-a crezut mult timp, ci în sălbătăcia barbară a Estului European*“ (vezi: *FEATS AND WISDOM...*, 1990, pag. 18); după cum dovedeşte şi acest citat, informația nouă este recunoscută ca atare pe plan mondial; (cu atât mai mult surprinde încrâncenarea cu care arheologi şi istorici... români contestă încă – şi fără nici un argument – noua „vârstă“ a Tăbliților de la Tărtăria, confirmată de laboratoare specializate

din Europa şi SUA).

Dar este vorba, oare, doar despre Tăbliţele de la Tărtăria?!...

Există o sumedenie de informaţii care şochează – sau ar putea să şocheze – percepţia publică de fiecare zi. În ruinele excavate ale unui sat de lângă Bagdad, în Irak, vechi de peste două milenii, arheologul german Wilhelm Koenig a examinat un vas, cu un „dispozitiv ciudat" în interior; analiza efectuată la General Electric Voltage Laboratory în Massachusetts, USA, îl demonstrează a fi o... reală „baterie (pilă) electrică"!... Aceasta funcţiona, după toate probabilităţile, prin reacţia acidă a sucului proaspăt de citrice (!), şi asta... cu 1800 ani înaintea invenţiei moderne, din 1799, a lui Alessandro Volta. (Idem, *F&W*, pag. 20).

În curtea moscheei Ktub Minar din Delhi (India) continuă să stea dreaptă spre cer o coloană de şase tone, din oţel, *fără să ruginească*, – deşi e expusă intemperiilor de cel puţin 1600 ani; cazul e bine cunoscut dar analizele actuale încă n-au reuşit să dezlege misterul tehnologic al procesului obţinerii acestei performanţe; aşa cum continuă să ridice semne de întrebare uimitoarea acurateţe a tehnologiei utilizate pentru realizarea unor obiecte de fier *dacice.* Siderurgia practicată de strămoşii noştri – despre care nu se pomeneşte mai nimic în manualele şcolare curente – a rămas practic necunoscută nu numai „percepţiei publice", dar şi multor cercetători străini, deşi: „...*judecând după inventarul atelierelor aflate la Sarmizegetusa* (Dealul Grădiştei, n.n.)*, după cantitatea impresionantă de fier brut aflată în apropierea lor, după mulţimea uneltelor de făurărie şi după marea cantitate de produse finite, pentru a nu mai vorbi de diversitatea acestora, se poate conchide că...* (acolo)*... au funcţionat cele mai mari ateliere de forjă cunoscute până acum în zona Sud-Est europeană în epoca Latene...*" (Cf. I. Glodariu şi E. Iaroslavschi, *Civilizaţia fierului*, pag. 41).

La Saqqara (în Egipt), lângă un mormânt datând din 200 BC, a fost găsit şi apoi închis în cutiile din subsolul Muzeului de Antichităţi din Cairo, un artefact din lemn clasificat drept „*obiect pasăre, No. 6347*". Egiptologul Khalil Messiha a constituit, în cadrul Ministerului Culturii din Egipt, o comisie de cercetători pluridisciplinari care au concluzionat că „obiectul" nu reprezintă o pasăre, ci „...*pare să încorporeze principiile constructive ale modelului unui... planor, principii care au solicitat inginerilor moderni decade întregi pentru a le descoperi, experimenta şi perfecţiona*" (vezi: *Feats and Wisdom...*, pag. 28).

Ridicarea unor construcţii antice „speciale" (piramidele egiptene, mesopotamiene şi mexicane; „Camera cu ecou" din Hypogeum-ul din Malta; construcţiile de la Tiahuanaco, America de Sud; Stonehenge şi Silbury Hill, din Marea Britanie; Trilithonul de la Baalbeck, Siria; uriaşele statui din Insula Paştelui, Polynesia, şi chiar construcţiile sacre şi de terasare de la Dealul Grădiştei – Kogaion, România, apreciate drept „...*gigantice ziduri... ce ajung pe verticală în înălţime în jur de 15 metri*" (vezi*:* I.H. Crişan, *Burebista*, pag. 362–363), presupunea cunoştinţe ştiinţifice temeinic sedimentate şi validate în timp, prin confruntarea cu statisticele seculare seismice, meteorologice, astronomice etc.

Cunoştinţele matematice avansate ale egiptenilor sunt atestate (vezi Papyrusul „Rhind", datând de acum trei milenii şi jumătate, respectiv din anul 1650 BC), confirmând că se cunoşteau, cu 1800 de ani înaintea construirii sanctuarelor de la Kogaion (vezi: W.S. Anglin, *Mathematics*., pag. 2–3): extragerea *rădăcinii patrate*; o utilă estimare a *constantei ?*??la valoarea ?, 16); rezolvarea *ecuaţiilor liniare*; *progresii aritmetrice*; „*triunghiul de aur*" (atribuit ulterior pitagoreicilor) etc.

Ceea ce numim drept „ştiinţa veche grecească" era, în fapt, circummediteraniană, deoarece lumea Greciei Antice se extindea spre Est în Ionia (Anatolia), asimilând şi informaţia summero-caldeeană; posibil şi noţiuni provenite şi mai din Est, contactul antic al mediteranienilor cu Asia de Sud fiind o certitudine. Spre Nord „circulaţia grecească" acoperea şi o jumătate din Peninsula Balcanică; spre Vest îngloba porţiunea meridională a actualei Peninsule Italice, iar spre Sud importantul depozit ştiinţific egiptean, veritabilă şcoală pentru majoritatea matematicienilor, astronomilor şi filozofilor de notorietate ai antichităţii. Performanţele ştiinţifice ale şcolilor

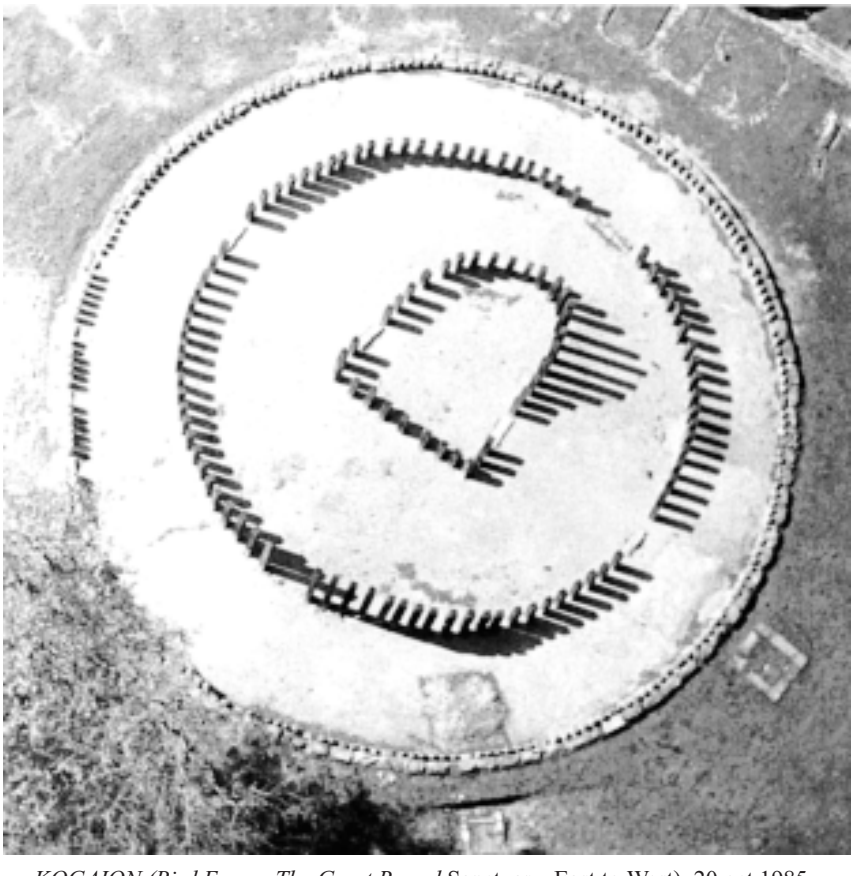

KOGAION (Bird Eye on The Great Round Sanctuary, East to West) 20 oct.1985.

filosofico-ştiinţifice greceşti (Thales, Pythagora, Euclid, Parmenides etc), nu constituiau deloc un secret, dimpotrivă – erau clamate cu orgoliu; iar lumea geto-dacică, situată tocmai în zona de impact dintre cultura mediteraniană şi enigmatica – dar reala! – cultură central şi nordic-europeană (hyperboreică), nu putea rămâne în afara influenţelor ambelor culturi. Tipurile de sanctuare dacice, practicile tribale, profesarea „secretului cultual codificat" (în manieră *druidică*) etc., demonstrează apartenenţa la aceeaşi structură paleo-culturală care a generat şi monumentele megalitice *circumatlantice;* totodată, repetate consemnări antice insistă asupra contactului instructiv pe care l-au avut corifeii cultuali traco-getici (Abaris, Zalmoxis, Deceneu) cu zonele ştiinţifice ale culturii mediteraneene. În estimarea probabilelor performanţe geto-dacice, acesta e un indiciu mult prea uşor trecut cu vederea.

Reaşezând atent etajele informaţiei ştiinţifice vom constata că lumea geto-dacică, cel puţin cea din intervalul consemnat documentar dintre domnia lui Burebista (mijlocul secolului I BC) şi până după cea a lui Decebal (secolul II AC), aflată în dovedit contact interactiv cu orizontul social greco-roman şi practicantă – după cum demonstrează nu numai trimiterile literar-istorice ale lui Hecateu Abderitul, Pausanias, Porphirios sau Iordanes, dar mai ales recentele cercetări de arheo-astronomie – a unei asidue *cercetări matematico-astronomice*, vom remarca că avea toate condiţiile pentru a cunoaşte rezultatele de răsunet, astronomice, matematice şi geodezice ale antichităţii.

Combinarea acestora cu probabila moştenire a unui volum de informaţii „hyperboreice" trebuia să conducă, inerent, la propriile performanţe. Din păcate, acestea nu s-au păstrat consemnate, precum astăzi mult mai bine

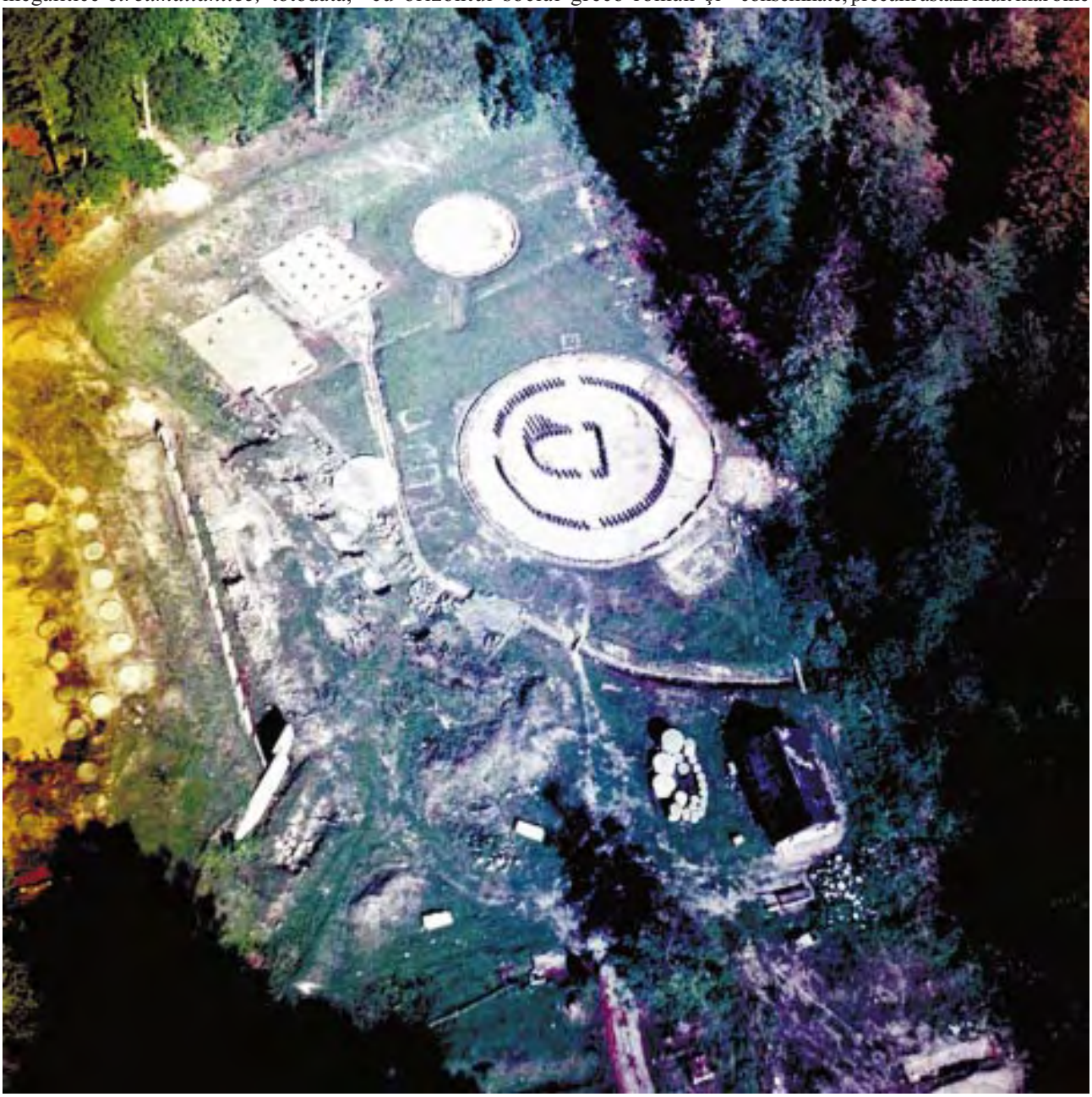

KOGAION (XI, part of X) 20 oct 1985, Copyright Timotei Ursu, 1985, 2007

cunoscutele rezultate ale observației celestiale sumeriene, sau cele – uimitoare! – ale astronomiei babiloniene. Aceasta din urmă cunoștea, cu un mileniu înaintea Grecilor (și a...Dacilor?!), poziția planetelor, iar planetele sunt tratate distinct față de „constelațiile stelelor"; sacerdoții babilonieni cunoșteau ciclurile sinodice ale lui Venus, Jupiter și Marte; efectuau calcule matematice necesare alcătuirii efemeridelor, calendarului și predicției eclipselor; cunoșteau perioadele mișcării Soarelui și Lunii de-a lungul eclipticii și apariția mișcării retrograde a planetelor. (Evident, rămâne sub semnul întrebării dacă aceste performanțe erau strict autohtone sau erau „preluate" dintr-o sursă pe care n-o cunoaștem încă?! Cert e că aceste date n-au dispărut, ci s-au transmis urmașilor, secol după secol, „golurile" nefiind ale acestei continuități, ci ale informației noastre *inerent incomplete.*)

Observația celestială egipteană care, altfel, a acumulat un mare volum de date, s-a „înecat" prin oferirea acestora doar interpretărilor cultual-sacrale (vezi: Michael Zeilik, *Astronomy*, pag. 26–34), nereușind să se constituie într-un „sistem astronomic"; ea s-a oprit la alcătuirea unui calendar, destul de complicat în pofida aparenței sale simplificatoare și la aplicațiile practice, cât de cât posibile, ale acestuia. În schimb, piramidele egiptene dețin o foarte corectă *orientare față de Nord;* ceea ce arheo-astronomia a stabilit, e faptul că datorită mișcării de precesie, „Steaua Nordului" în urmă cu 3000 de ani nu era actuala *Polarys*, ci o stea numită astăzi *Thuban*, parte a constelației Dragonului (iar evoluția acestei stele pe cerul antic este o confirmare suplimentară în datarea momentului, mai exact, în care au fost construite piramidele). Am menționat faptul, pentru că el ridică noi semne de întrebare asupra... *sanctuarelor dacice* de la Kogaion. Potrivit cercetărilor asidue ale lui Florin Stănescu, rezultă că orientarea terasei a XI-a, cea a „Sanctuarelor rotunde", este indicată cu o *excepțională exactitate către direcția Nordului,* de un aliniament marcat între centrul Soarelui de Andezit și, prin „coada" acestui disc de piatră (un șir de 17 blocuri descrescătoare ca mărime), acest aliniament intersectează două blocuri de andezit, succesive, din așa-numitul „Sanctuar patrulater descompletat (?!)" (vezi: Florin Stănescu, în Glodariu, Iaroslavschi, Pescaru, Stănescu, *Sarmizegetusa...*, pag. 251). Și aici apare... enigma: în perioada în care a fost direcționat acest aliniament, sub cerul antic al secolelor I BC – I AC (când se estimează *arheologic* că a avut loc construirea pieselor terasei a XI-a), acolo – în acest „Nord *exact*" – nu se mai afla... nici o stea indicatoare: era un relativ gol celestial! Și atunci, se pune întrebarea: care era reperul de exactitate necesar orientării folosit de constructorii sanctuarelor?! (Orientarea terasei prin amintitul aliniament nu vizează „Polul Nord magnetic" care, cum se știe, are o semnificativă abatere față de cel „astral" și „geografic"). Nu cumva... această orientare este mai veche, adică oarecum conservată dintr-o perioadă contemporană construirii, să zicem, a piramidelor egiptene?! Și, prin urmare: nu cumva sanctuarele teraselor X si XI păstrează... *informații mai vechi*?!

Până la proba contrarie, aceasta este doar încă o ipoteză de lucru propusă de cercetarea pluridisciplinară.

REALITATE SAU... FANTEZIE?!

Dacă luăm în considerare referințele antice privind peregrinările „patriarhilor geto-daci" prin zonele Sudului, de la pitagoreii Crotonei (sau antecesori ai acelora?!) până la Egipteni și posibil, Mesopotamieni, trebuie să presupunem că sacerdoții Kogaionului *puteau fi* (și, foarte probabil: *erau*) informați asupra rezultatelor astromo-geodezice ale „mediteranienilor"; cel puțin într-o măsură stimulativă (vezi, pentru aceste rezultate: Larousse, *Dicționar de civilizație greacă*..., pag. 47–48 și 117). Este un exercițiu de logică elementară să admitem că, dacă la construirea complexului Kogaion, au participat într-adevăr „meșteri greci" (vezi H. Daicoviciu, *Dacii*, pag. 182), *contactul social daco-helen* nu se rezuma doar la așezarea unor pietre în ziduri (și încă a zidurilor unor construcții sacramentale!)...

Sfericitatea Pământului era o noțiune profesată de pitagoreici încă din secolele VI–V BC; asupra teoriei lui Hicetas și Ecfante, care afirmau că *Pământul se rotește în jurul său*, s-a pronunțat explicit, ba s-a și inspirat din ea, Platon. Eudoxiu din Cnidos a conceput un sistem de „SFERE HOMOCENTRICE" care l-au ajutat pe Aristotel la alcătuirea catalogului său stelar. Eratostene, (cam cu 100 de ani înaintea sacerdoților lui Deceneu!) a izbutit să calculeze, cu remarcabilă precizie, *circumferința Pământului*. Concomitent, Aristarch din Samos a expus ipoteza *sistemului heliocentric* (rotirea planetelor sistemului nostru în jurul Soarelui). În secolul II BC, Hiparh inventând (sau dezvoltând?) trigonometria, a dat instrumentul indispensabil măsurătorilor astronomice. Mai trebuie să ne mire cunoscuta ulterioară descriere a sacerdoților geți/goți de către Iordanes?

La raportarea datelor pe care le-am dedus din sanctuarele dacice, un element obligatoriu de referință a fost și rămâne amintita performanță a lui Eratostene. Bibliotecar al Bibliotecii din Alexandria, acest strălucit savant antic a avut acces direct la o sumedenie de manuscrise depozitate acolo. Nu întâmplător este considerat „creatorul geografiei științifice" și, între alte realizări științifice, el a gândit un precursor al calendarului pe care îl folosim astăzi (vezi, idem, *Dicționar*, pag. 117); însă adevărata celebritate i-a adus-o *calcularea circumferinței terestre și a lungimii meridianului pământesc,* pornind de la o extrem de ingenioasă metodă originală, și anume prin calcularea evoluției umbrei create de Soare la solstițiul de vară și a „mersului Soarelui" raportat la circumferința terestră (*Dicționar*, idem pag. 117).

Insistăm asupra informației că această performanță, care definea circumferința Pământului „lungă de *aproape 40.000 Km*." (cifră translată în modulul de lungime folosit astăzi), a devenit celebră cu vreo sută de ani *înaintea* datei estimate ca moment al ridicării sanctuarelor rotunde de la Kogaion; dacă lucrurile stau într-adevăr așa, Deceneu și învățăceii săi – atât de lăudați de Iordanes ca savanți! – cunoșteau această performanță, am putea spune: cu certitudine.

Cum însă o serie de date – deduse din „sistemul numeric Kogaion" – se dovedesc a fi... *superioare* sistemelor de referință amintite, este cazul ca

cercetătorii să admită – dacă nu conservarea unor cunoştinţe provenind dintr-un alt fond de referinţă, necunoscut – cel puţin ipoteza unei foarte probabile dezvoltări autohtone. Aceasta nu e o pledoarie protocronistă ci, simplu, invitaţia de a examina atent datele care urmează.

Când am expus în capitolele anterioare câteva din realizările *probabile* ale sacerdoţilor-savanţi de la Kogaion, cum ar fi utilizarea unui sistem numeric mixt de o mare productivitate, utilizarea sanctuarelor rotunde (şi a sanctuarelor în totalitatea lor) ca „rigle de calcul", dispozitiv de „transformări" şi „memorator" al unor dimensiuni anume („Y"-ul şi posibilele subdiviziuni ale acestuia, pentru lungime; „Z"-ul pentru mărimea unghiului la centru; constantele matematice Π şi Φ dimensiunea corectă a anului tropic şi a „Secolului dacic" etc.), am insistat asupra caracterului de *ipoteză* al acestor rezultate, care trebuie re-examinate temeinic şi confirmate sau infirmate de către un mult mai mare număr de specialişti.

Deoarece nu e întotdeauna simplă urmărirea traseului pragmatic prin care au ajuns gânditorii din vechime la concluzii filosofice, matematice, astronomice sau geofizice surprinzătoare, unii sunt tentaţi să pună „informaţia" de care dispuneau aceia pe seama straniei prezervări (pe căi obscure sau oculte) de cunoştinţe *provenind din culturi anterioare*, *superioare*, presupus dispărute sau ale căror dovezi materiale încă n-au fost relevate arheologic. Chiar dacă o astfel de ipoteză nu trebuie exclusă aprioric numai pentru că, pentru moment, ne lipsesc mijloacele adecvate de investigare, corecta examinare a tabloului ştiinţific antic nu se poate opri doar la datele consemnate şi eliminând, drept incompatibile, *enigmele*.

O astfel de „enigmă", transferată mult prea adesea în sertarul legendelor, e informaţia asupra „ştiinţei hiperboreene", respectiv geto-dacice (informaţii asupra unui inventar cultural-ştiinţific preluat uneori în Evul Mediu drept fie „gotic", fie „sarmatic"!). Treptat, în două milenii – şi mai ales decimate de satârul bigotismului religios care a sortit focului un inimaginabil număr de manuscrise considerate „mult prea păgâne" – informaţiile scrise despre fondul cultual-ştiinţific al strămoşilor noştri s-au tot împuţinat. (Mai ales în cazul rarităţii informaţiilor privind lumea geto-dacică, consecinţele sunt dintre cele mai inconfortabile, putând conduce la ignorarea acestei culturi). Trageia incendierii uriaşei Biblioteci din Alexandria este unul din contra-argumentele temeinice care demonstrează că *amplitudinea cunoştinţelor anticilor era cu mult mai mare* decât, de regulă, am fi tentaţi să admitem.

Fondată la sfârşitul secolului III BC de generalul macedonean Ptolemeu I – ajuns după moartea lui Alexandru Macedon iniţiatorul dinastiei greceşti din Egipt – biblioteca universităţii înfiinţate acolo a devenit cel mai celebru depozit informativ al Lumii Antice. Un secol şi jumătate mai târziu, pe când Caesar a cucerit Egiptul, biblioteca adăpostea deja aproape o jumătate de milion de manuscrise, (adică un număr comparabil cu cel al titlurilor pe care le găzduiesc astăzi cele mai mari biblioteci europene!..). O primă pagubă o provoacă incendiul, declanşat involuntar în anul 48 BC, de legionarii lui Caesar. În schimb, în 391 AD, împăratul creştin Theodosius I cedează fanatismului episcopului Alexandriei, Theophilos, care pretinde incendierea aripilor Templul lui Serapis şi o bună parte a Bibliotecii Regale, pentru a fi distruse... „păcătoasele scrieri *păgâne*" (între acestea, posibil şi importantul manuscris al lui Traian, privind războaiele sale cu Dacii; posibil şi tainicile „Legi Belagine" ale Geţilor, menţionate ca atare de Iordanes precum şi alte manuscrise în care am fi fost direct interesaţi?!). Când – în 640 AD – năvala arabă traversează Egiptul, ceea ce a mai rămas din pergamentele „necredincioşilor" a fost folosit, în numele Islamului, drept... combustibil pentru încălzirea celor 4000 băi publice din Alexandria!... (vezi*: Feats and Wisdom,* pag. 8–10).

Dar faptul că manuscrisele Bibliotecii din Alexandria nu ne-au parvenit, material, nu înseamnă că ele *nu au existat*!... Cu certitudine Evul Mediu, numit şi „Mileniul de Întuneric", – consecinţă directă a creşterii supradimensionate şi apoi a prăbuşirii uriaşului cu picioare de lut numit Imperiului Roman, precum şi incredibilei „mişcări browniene" a popoarelor continentului, migraţie în masă care a urmat acestei prăbuşiri social-politice – a însemnat, pe scala transmiterii informaţiei, un regretabil pas înapoi. Evul Mediu este cadrul unui număr inestimabil de „pierderi"; abia trezirea culturală (şi socială) a Renaşterii a însemnat pentru europeni revirimentul necesar.

Această trezire a inclus şi o admirativă reconsiderare a Antichităţii. Din păcate, judecând după dovezile de care *dispunea*, această reconsiderare a optat mai ales pentru realizările culturilor mediteraniene, şi preponderent cele ale Culturii Greco-Romane (socotită eronat „un tot, cu două etaje"). ...Şi cum, în mişcarea cercetării ştiinţifice declanşată ulterior revirimentului Renaşterii, istoriografia română – (atunci când, cu firească timiditate, a început să existe!) – a preferat să agite pe plan internaţional ideia unei sorginte etnice datorată doar imaginarei mixări cu rămăşiţelele cohortelor aşa-zis „romane" şi să accepte cu satisfacţie înglobarea în ciorba „romanizării latine", nu e de mirare că abia în ultimele decenii ale secolului al XX-lea cercetarea pluridisciplinară mondială a început să acorde o mai mare atenţie *etajului traco-getic*.

Astăzi dispunem nu numai de frecvent citatele fragmente din Herodot, Strabon, Iordanes etc., dar şi de materialitatea celor 26 de sanctuare identificate arheologic (cel puţin pe teritoriul românesc actual; parte din cel de odinioară al Geto-Dacilor). Dispunem şi de un fond al cercetării pluridisciplinare autohtone din ce în ce mai util. Dispunem, totodată, de dovezile unui important fond relevat arheologic în ultimul secol, menţionat în rapoartele de săpături, parţial depus în muzee şi uneori comentat cu bună-intenţie şi pricepere în lucrări de referinţă (chiar dacă această pricepere s-a redus, limitativ, la specialitatea autorului).

Paralel cu necesitatea imperioasă a unei reale coordonări naţionale şi a redeschiderii unei campanii de ample săpături pentru o corectă punere în valoare a relicvelor daco-getice (de pildă, se ştie că la Dealul Grădiştei doar circa 15% din impresionantele *terase artificiale dacice* ale Kogaionului au fost explorate arheologic!), o temeinică cercetare *pluridisciplinară* a fondurilor de care dispun muzeele româneşti şi străine este un imperativ de la sine înţeles.

EMINESCU – epopeea dacică

Prof. dr. Zenovie CÂRLUGEA

Dintre toți scriitorii români, Eminescu este acela care, în vizionare și grandioase structuri ale imaginarului romantic, „fusese fulgerat de ideea unei epopei dacice“ (G. Călinescu), cu mult înainte de perioada în care gazetarul combătea vehement „străinismul“, militând pentru dezvoltarea națiunii pe cale organică, naturală.

Intenția de a contura, în cadre epopeice, acea inimitabilă mitologie autohtonă, se înscria, de fapt, în curentul „dacismului“, născut în deceniile anterioare prin Kogălniceanu, Russo, Bolliac, Bolintineanu și, mai ales, prin cercetarea interdisciplinară și comparativă a unui savant ca B. P. Hașdeu, întemeietorul teoriei etnogenezice a „*substratului*“ (*Perit-au dacii?,* 1860).

„Dacismul“ romanticilor din prima jumătate a secolului trecut venea să contracareze teoria exagerată a puriștilor latiniști, născută din productivul poncif cronicăresc („*De la Râm ne tragem*“) și modulată, mai apoi, în mod conjunctural, sub presiunea tot mai insistentă a propagandei catolice (venită în Moldova dinspre regatul polon, iar în Ardeal și Muntenia, prin filieră habsburgică sau direct de la Roma).

„Dacismul“ venea, totodată, să exprime, într-o accepțiune „extraestetică“, acea curată idee națională, ca reflex împotriva agresiunilor, importurilor și imitațiilor „sincronicizante“. Era, de fapt, reflexul cultural al celebrei dispute politice dintre „conservatorism“ și „liberalism“, pe tema căreia un Eugen Lovinescu va scrie chiar o *Istorie a civilizației române moderne* (1924–1925), dezbătând acolo, pe larg, așazisa confruntare tipică între „*forțele revoluționare*“ și „*forțele reacționare*“. O dispută ideologică ce a determinat și o confruntare de suprastructură cu ecou îndelungat, dacă avem în vedere evoluția literaturii române interbelice și a direcțiilor majore promovate, pe de o parte, de publicațiile așa-zis tradiționaliste („Viața românească“, „Gândirea“), iar pe de alta, de cele moderniste („Sburătorul“, „Contimporanul“).

„Dacismul“ redescoperit de romanticii prepașoptiști de tipul lui Gh. Asachi, exprima, așadar, alături de un vizionarism estetic, și o mentalitate practică, mândră că poate să-și legitimeze o tradiție străveche în fața universalității culturale.

Eminescu a înțeles foarte bine acest lucru, căci, prin deplasarea accentului de pe istorie pe o *pro-* și *pre-* istorie, se urmărea, de fapt, atât legitimarea unei doctrine (ideologii) naționale de tip organicist, cât mai ales acea idee de „integrare“ a spiritualității autohtone în preistoria universală, intenționându-se, totodată, cu sentimente de satisfacție și mândrie națională, o de-complexare a mentalității noastre culturale, o deprovincializare culturală, ba chiar o eliberare de sub „teroarea istoriei“ – o istorie vitregă, mai totdeauna dramatică, instituită o dată cu înfrângerea Daciei, continuată cu așazisa „romanizare“, cu invaziile barbare și, din Evul Mediu până târziu în epoca contemporană, cu binecunoscutele presiuni din partea a trei imperii (otoman, habsburgic, țarist).

Ideea latinistă, lansată de Nicolaus Olahus și susținută de o întreagă istoriografie, de-a lungul a peste două secole și jumătate (Ureche, Costin, Cantemir, corifeii *Școlii Ardelene*, Constantin Cantacuzino) nu dăunase chiar atât de mult națiunii române, căci, mai întâi de toate, ea urmărea o legitimitate „nobilă“ europeană a aspirațiilor noastre de-a lungul vremilor. Fusese, așadar, unificatoare și catalizatoare în sensul mesajului ei umanist și în luminismul ei practic, aplicat realităților românești.

Gândirea sinceră și neîndoielnic patriotică a acestor „corifei“ umaniști era, însă, colorată de acel spirit al veacului, care în perioada pașoptistă suna deja vetust, nefuncțional și nu mai corespundea aspirațiilor naționale moderne.

Ideea redescoperirii mitologiei naționale a fost pusă de geniul eminescian într-o perspectivă protoistorică, făcând, de fapt, legătura cu mărturia anticilor greci (Herodot, Platon) privitoare la existența reală și fascinantă a așa-numitelor popoare hiperboreene, între care traco-getodacii au fost cei mai apropiați și au exercitat chiar influențe asupra spiritualității eline, fapt recunoscut îndeobște în balcanologie (originea tracică a miturilor *argonautic, orfeic, dionisiac, hestian, chiar a doctrinei pitagoreice...*).

„Dacismul“ deținea, așadar, ca viziune istorică, o motivație complexă, devenind, la Eminescu, atât mit estetic, cât mai ales un reflex de autoapărare culturală în fața agresivității spiritului universalist. Fenomenul a fost definit astfel de MIRCEA ELIADE, în studiul său introductiv la ediția de scrieri hașdeene din 1937:

„*În epocile de criză ale istoriei unui neam, întoarcerea la «rădăcini», la «originar» și «specific», opunerea sau chiar negarea «universalismului» – este un fenomen deseori verificat.*“ (p. 99).

Așa a procedat și India prin întoarcerea la hinduism și abandonarea budhismului („religie universală“), în timpul marilor invazii turco-mongole și a valului islamic, care amenința chiar ființa spirituală și istorică a națiunii indiene. Azi, în toată gândirea indiană, asistăm la o „modă“ prearianǎ, „căutându-se cu orice preț o desolidarizare de familia indoeuropeană (din care fac parte și

englezii), o ieşire din «universal» – şi găsirea unei rădăcini autonome, locale, «etnice»". Fenomenul este identic şi în Japonia, unde, pe la mijlocul secolului trecut, fusese redescoperită religia naţională, *shintoismul*, prin decadenţa precipitată a budhismului... „Criza" Japoniei „seamănă cu criza care a străbătut Franţa imediat după Revoluţie".[1]

Credinţa că ne tragem dintr-un „popor de eroi" şi „plin de noblеţe", scrie gazetarul Eminescu, este nu numai o mândrie, dar şi un îndemn la impunerea unei demnităţi naţionale: „*m-am convins că acea ură în contra trecutului, acea aruncare în apă a tuturor tradiţiilor, acel abis creat între trecutul de idei şi prezentul de azi nu e un rezultat organic şi necesar al istoriei române, ci ceva fatidic şi artificial*" (art. *Materialuri etnografice privind în parte şi pe dl. Nicu Xenopolus*)...

Ca idee culturală, putem urmări, în mod cu totul pilduitor, reverberaţiile dacismului în gândirea gazetarului Eminescu, care era convins că „*orice civilizaţie adevărată nu poate consista decât printr-o parţială întoarcere la trecut*".

Câtă vreme liberalii ar lua în sens absolut „ideile citite şi nerumegate din autori străini", „pentru noi – scrie gazetarul de doctrină – adevărurile sociale, economice, juridice nu sunt decât adevăruri istorice".

Când scria despre acea „DACIE TRAIANĂ", Eminescu gândea, de fapt, în spiritul teoriei organiciste a *substratului* (lansată de Hasdeu), într-o amplă campanie de cercetare comparativ – istorică.

Adept al teoriei organiciste, Eminescu susţine că „*a răsădi plante fără rădăcină, pentru a avea grădina ta în două ceasuri, nu e progres, ci devastare*". De aici apărarea „tradiţiilor istorice" în faţa agresivităţilor cosmopolite de orice fel şi de oriunde ar veni ele.

Statul, în viziunea gazetarului, trebuie dezvoltat nu pe o cale raţional-enciclopedistă, ci pe una naturală, neuitând nicio clipă de „*misiunea istorică pe care Dumnezeu ne-a încredinţat-o din ziua în care Traian împăratul a pus piciorul pe malul stâng al Dunării*...".

Misiunea românilor e definită de Eminescu astfel: „Trebuie să fim un strat de cultură la gurile Dunării: aceasta e singura misiune a statului român". De aici condamnarea elementelor alogene (care pun în primejdie mentalitatea şi spiritualitatea naţională) atât de patetic şi „rasist!" (Călinescu) exprimată în celebra *Doină*, adevărat manifest al ideologiei naţionaliste eminesciene.

„*Dacă pe acest pământ* – zice Eminescu – *va exista vreodată o civilizaţie adevărată, va fi aceea că va răsări din elementele civilizaţiei vechi*".

Raportul dintre „barbarie" şi „civilizaţie", crede poetul, ar fi acela exprimat de legătura dintre „ghinda" stejarului şi „rădăcinile" sale, – prin urmare, „*civilizaţia adevărată*" se realizează printr-o înţeleaptă „*întoarcere la trecut*", la tradiţie, „*la elementele lui bune, sănătoase, proprii de dezvoltare*".

Şi pentru a-şi susţine teza statului natural şi a dezvoltării organice, gazetarul aminteşte de trei date importante din istoria naţiunii române: anul 1700 (când „învinge elementul imigrat prin domnia fanariotă"), 1821 (când se produce „reacţiunea elementului autohton", biruitoare şi asimilatoare până la 1866) şi epoca ce începe de la 11 februarie 1866 (când, din nou, învinge „elementul imigrat", faţă de care este iminentă, crede poetul, „*reacţiunea fondului istoric al ţării*").

În acest sens, mesajul din finalul articolului vine să exprime o ideologie culturală în acţiune, urgentă şi mesianică:

„*TOTUL TREBUIE DACIZAT OARECUM DE-ACI ÎNAINTE*".[2]

Poetul, care condamnase politica de asuprire naţională a monarhiei habsburgice, va vorbi, într-un articol din 2 octombrie 1880, despre «idealul politic al Daco-României», crezând efectiv în «ideea daco-română ca aspiraţie politică».[3]

Să mai amintim că, în poemul de tinereţe «Odin şi Poetul», Eminescu persiflează pe „romunculi", adică pe urmaşii-pigmei ai vestiţilor daco-romani, acele „naturi catilinare" cosmopolite şi închinate „străinismului" distrugător ori falsificator de tradiţie. E una din temele sociale de mare impact, cum vom vedea, în lirica eminesciană.

*

Strălfulgerat, încă din tinereţe, de ideea alcătuirii unei „epopei dacice", Eminescu va rămâne toată viaţa cu această obsesie culturală şi poetică, realizând, de fapt, fragmentar, unele „părţi constitutive" ale acestei vaste lucrări artistice în care fundamentală trebuie să fie imaginea mitologiei şi spiritualităţii geto-dacice. E vorba de acel „dacism" de concepţie, de care vorbea G. Ibrăileanu (vol. „*Scriitori şi curente*", 1909), în care trona un Zalmoxis protector şi o zeiţă Mumă întruchipată de „Zâna Dochia" („eutoxia" – Sf. Evdochia de la 1 martie, o „Baba Dochia" personificând prima zi a primăverii, fecunditatea).

Încă din 1868, într-un proiect de poem ratat „GENAIA", poetul pornea foarte de departe, încercând să evoce în 20 de cânturi numite „doine" sau „hore" – „*creaţiunea pământului după o mitologie proprie românească*". Această intenţie de cosmogonie poetică ar fi putut fi realizată printr-o formulă poetică de orfism universalist, căci „pământul" însuşi trebuia să fie „*gând al poemului Rom*" care-şi paşte „oile de aur" ale unei fantezii vizionare orfeice, cosmogonice, creaţioniste (ca în uvertura senarie a poemului sociogonic *Panorama deşertăciunilor*).

„Genaia" era conceput şi ca un poem goethean, întrucât, alături de elemente de cosmologie şi mitologie „dochiană" (poetul ambiţionând să dea „*o mitologie proprie română*", după propriile-i cuvinte), erau convocate forţele originare ale eternelor tipare întruchipate de „*goetheenele Miitter*" (G. Călinescu), un fel de „stihii" din mentalitatea poporană, numite „*zburânde genii*", personificând „*zânele*" din miturile arhaice ale creaţiei (Mircea Eliade, *Mitul reîntregirii*).

Prin GENAIA, adolescentul Eminescu visa la o „*genealogie năstruşnică a României*" (G. Călinescu), ca în cele câteva HORIADE, căci îi făcea pe români întâii pământeni în care s-ar fi întrupat „*acest gând uitat al lui Dumnezeu*".

„*Copilul-idee care a sorbit din*

izvorul Dumnezeirei tot a fost românul...", inspirat de acea „muzică a sferelor", corespunzătoare, în viziunea pitagoreicilor, unor raporturi numerice ce-ar exprima, fenomenologic, lumea concretă, manifestarea ideii în forme sensibile într-o dualitate de principii opuse, întregul Cosmic nefiind decât „număr şi armonie". După acest principiu pitagoreic al dualității contrare (*Lumină-Întuneric, Unul-Multiplul, Binele-Răul*) erau închipuite „numele" arhetipale şi, odată cu acestea, prima vârstă de cosmogonie orfică a *EPOCII ROMANE* proiectate la 18 ani. Următorul episod al proiectatei epopei, evocat şi el fragmentar, este cel al civilizației şi măreției GETO-DACE, temă predilectă în aproape toate proiectele şi poemele realizate.

Iată, spre exemplu, proiectul unui poem epic în patru rânduri intitulat *PLANUL LUI DECEBAL* (aparținând epocii vieneze), care trebuia să evoce „Zeii Daciei" şi pe miticul Ogur, cântărețul care delectează cu cântecul său, deprins de la natură, pe comesenii zei. El „*e luat de Soare în carul său, fără teamă de a orbi, pentru a se coborî în poporul Dacic şi a-l însufleți la luptă*". După această primă ipostază paradisiacă urmează invazia romană şi războiul sângeros, înfrângerea dacilor şi a zeilor protectori. În cântul al patrulea, Ogur-cântărețul „*prevesteşte zeilor nordici nenorocirea Daciei*". Poetul avea în minte imaginea sugestivă a apusului de soare în marea înghețată şi „*luminarea feerică a halelor mării*".

Din epoca berlineză datează şi planul piesei dramatice „DECEBAL", din care au rămas câteva file. Interesant este dialogul liric dintre Decebal şi ostatecul Iazig Iaromir, un acolit al trufiei romane: „*Pământu-ntreg n-are valoarea / Unui roman. De aci din ei oricare / Zice: Or Imperator, ori nimic*". „*Roma vrea* – răspunde Decebal – *dar să vedem acum dac-oi binevoi şi eu*".

Ca şi în variantele la „SARMIS", şi în „Decebal" pe primul loc trece jocul de idei, reflexivitatea discursului liric, confruntarea dintre căpetenia dacă şi ostatecul care avertizează pe rege că va fi răzbunat de o iminentă şi sângeroasă intervenție armată a Romei.

Şi de această dată poetul aureolează personalitatea lui Decebal cu spiritul unei filosofii speculative, în care revin, ca laitmotive, tema fatalității individuale şi cea a „pre-ursirii" poporului geto-dac în istorie...

*

Un alt poem, „SARMIS", scris în perioada 1875–1877, trage în el substanța mai vechiului poem filosofic „*MUREŞEAN*", chiar dacă se pot sesiza mai multe titluri/variante: *Gemenii*, *Nunta lui Brig-Belu*...

Sarmis e un fel de Hamlet căci, nebun de aproape un an, tronul dac este acoperit cu văl negru, fără ca spiritul justițiar să triumfe. Atmosfera este de domă dacică, cu făclii de răşină şi umbre premonitorii, shakespeariene. În altă variantă, Sarmis se plimbă, alături de Tomiris, cu barca, declamând frumoase gânduri erotice (versuri ce vor trece în *Scrisoarea IV*).

Poetul intenționa să evoce o poveste de dragoste geto-dacă, antrenând în aceasta o luptă fratricidă, căci regele Brigbelu se va căsători cu Tamiris, iubita fratelui defunct, invitând la nuntă pe „zeii vechii Dacii". În capul mesei şade Zalmoxis, având în dreapta Soarele şi în stânga Luna, iar în jurul mesei, „după treaptă", voievozii şi boierii regatului dac. Apare şi măscăriciul care-i veseleşte pe comeseni (personaj shakespearian, insolit aici, însă cu intenția „universalizării" viziunii) şi se aude cântecul antrenant al cimpoaielor skytice (imagine de mitologie populară). De undeva apare, sub arcul bolții, nebunul Sarmis, ridicând glasul la adresa zeului Zalmoxis şi lepădându-se atât de „coroana" puterii, cât şi de femeia infidelă, „daruri" pe care le întoarce cu reproş zeului tutelar.

Blestemul sărmanului Sarmis este, însă, ineficace, căci Zeul rămâne impasibil şi invulnerabil: „*Te-aş blestema pe tine, Zamolxe, dar vai! / De tronul tău se sfarmă blăstemul ce visai (...) / Învață-mă dar vorba de care tu să tremuri, / Semănător de stele şi-ncepător de vremuri*". Nu la fel de imun la blestem va fi şi regele Brigbelu,

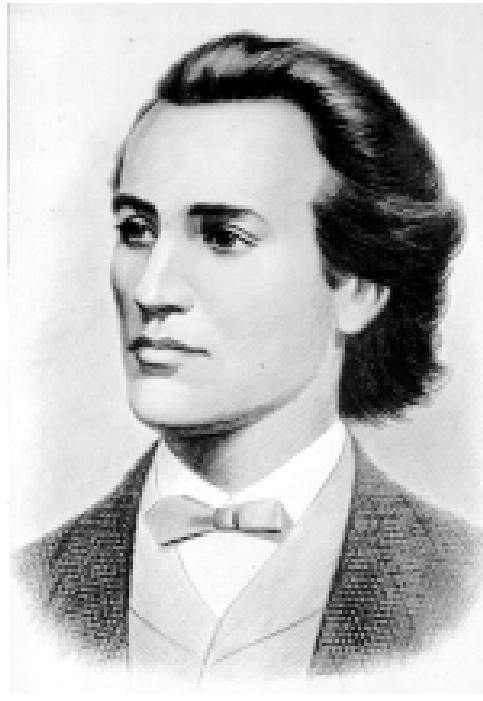

căci, în final, poetul îşi înfățişează personajul înfuriat (numit undeva Boerebist!) trecând prin sălile pustii şi urmărind să-l ucidă pe Sarmis, însă va cădea răpus de lovitura propriului pumnal.

E ceva „hamletian" în acest poem, întrucât de multe ori întâlnim acel „*stil ontologic opus stilului eleatic*" (G. Durand), prin care se exprimă o anumită problematizare filosofică, în marginea mitului dacic. Ceea ce trebuie reținut, – întrucât bănuim că poetul urmărea să insufle miturilor dacice acea profunzime a unor meditații moderne, ba chiar fascinante gesticulații shakespeariene (tipologia nebunului-înțelept, a luptei fratricide, a femeii necredincioase, fatalitatea destinului, agresivitatea istoriei, impactul mitologie-istorie etc.). Personaje precum Sarmis, Brigbelu, Decebal, Arald exprimă o tipologie pe care Eminescu se străduieşte s-o impună cu antuma RUGĂCIUNEA UNUI DAC din 1879 şi prin care se comunică o anumită filosofie a inițierii. „Dacul" lui Eminescu, dezamăgit de lume, cheamă moartea absolută să-i aline suferințele. Blestemul lui Sarmis capătă, astfel, un caracter universal-uman. Personajul este un impenitent ce are „oroare de nemurire", năzuind la o autodistrugere totală, la „*supremul repaus.. liniştea eternă*". Călinescu îl aseamănă cu un Iov biblic revoltat

împotriva egoismului de a trăi şi cerând Demiurgului să-l scoată din „serie“ şi să-l arunce în abisala „nimicnicie“ eternă... În acest fel „dacismul“ eminescian este colorat de un budhism de reverberaţie schopenhauerianã, bătând cu toate semnificaţiile către unele idei filosofice: *asceza, metempsihoza, nirvana, avatarul, revolta metafizică, spleenul romantic...*

Într-un articol din 1942, M. Eliade considera poemul „RUGĂCIUNEA UNUI DAC“ drept „*un apel viguros la suferinţă şi la repaosul suprem*“, evocând acea Unitate primordială spulberată, prin actul Creaţiei, în mii de fragmente, şi alcătuind din Haosul primordial Cosmosul demiurgic – dar aducând o dată cu aceasta suferinţa universală prin care dacul eminescian speră să dobândească „eterna pace“: „*precum strămoşii săi, dacii, Eminescu acceptă suferinţa: cheamă nenorocul şi nu-i este teamă de tragedie. Multiplicitatea durerii este, pentru el, un fel de extaz care-l unifică, imperfect limitat şi impur în om*“.[4]

*

Surprinzătoare este, între creaţiile eminesciene pe tema „dacismului“, o mică poezie în stil popular, în care „peţita“ Dochie, departe de a „împietri“- ca în legenda asachiană – se arată, dimpotrivă, mândră de cuceritorul Traian: „*Mândră-mi este rochia / Şi mă cheamă Dochia. / Au venit, mări, au venit, / Împăraţi din răsărit. / Şi frumos m-au mai peţit, / Au venit, mări, din sus / Împăraţi de la apus?. / Două vorbe mi-au spus, / Inima mea şi-au supus. / Era mândru şi-mpărat / Şi oştean împlătoşat, / Era mândru şi voinic? / N-avea grijă de nimic*“.[5] E o dovadă grăitoare că, în modulaţia fanteziei poporane, sentimentul tragic al istoriei, de expresivitate livrescă, atât de prezent în poemele eminesciene, este de data aceasta estompat, ba chiar dispare cu totul, dând frâu liber cântecului jucăuş, – o imagine aşa-zis neproblematizantă a mitului privind etnogeneza daco-românilor.

Pentru ca în „DOCHIA ŞI URSITOARELE“ să evoce unirea veşnică a mirilor (din legenda populară) şi naşterea fiului. E vârsta post-istorică a mitului dacic, căzut în folclorizări anecdotice, căci iat-o pe Dochia ajunsă o „*văduvioară tinerea*“ care-şi leagănă „*copilaşul înfăşăţel*“ în bordeiul pierdut din codrul sălbatic. Pruncul va fi ursit de cele trei zâne magice din teiul cel vechi, căpătând „*mărire“, „tărie de viteaz“* şi *„înţelepciune*“, ba chiar *„tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*“. E o alegorie de expresivitate folclorică, sugerând naşterea poporului român.

*

O altă „vârstă“ a dacismului eminescian se referă la „Dacia creştină“, cu toate că preferată e, la poetul nostru, „*Dacia zamolxiană*“... Eminescu visase cândva la o dramă evocând pe „OVIDIU ÎN DACIA“, înainte ca Alecsandri să scrie cunoscuta piesă „Ovidiu“ (1885), urmând a se folosi de poemele ovidiene în evocarea exilului tomitan. Totul, însă, a rămas un frumos proiect, ca şi acea tragedie clasică de factură creştină căreia i se pusese doar titlul „CRUCEA-N DACIA“ sau „JOE ŞI CRIST“. Imaginea unei Dacii creştine într-un Ev Mediu al migraţiilor o avem, însă, în poemul „STRIGOII“ (1876), al cărui caracter „bizar“ şi „vag“ trezeşte atâtea „nedumeriri“ (G. Călinescu).

Poemul reproduce bocetul lui Arald, stăpân peste avari, la catafalcul reginei dunărene Maria, care îl subjugase cu dragostea ei şi-l creştinase. E vorba de o invazie uralo-altaică, deoarece Arald vine de pe Volga, invaziile hunice împingând spre Occident celelalte naţii, precum longobarzii, care luară drumul spre Roma (Călinescu). Sugestia e, credem noi, aceea a „domesticirii“ barbarilor migratori, prin creştinare, odată ajunşi în ţinuturile dunărene. În schimbul închinării lui la zeii daci (foarte sugestivă imaginea bătrânului Mag, uitat de vreme şi retras în topografia sacră a *Muntelui*), Arald cere bătrânului preot zamolxian viaţa Mariei, ceea ce, hieratic, se realizează şi, o dată cu aceasta, abandonarea credinţei creştine, sancţionată de spiritele păgâne exorcizate cam aşa: „*Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămânţă de lumină, / Din duhul gurii tale ce arde şi îngheaţă*“.

Pentru ca în partea a treia, Arald şi Maria, deveniţi strigoi, să dispară surprinşi de zori, în domul stâncos, în timp ce „preotul cel păgân“ va împietri într-o imemorială credinţă aşa-zis „păgână“, sugerând asfinţitul eresului dacic.

*

Spre deosebire de toate celelalte proiecte şi realizări fragmentare, poemul cel mai închegat şi structurat pe o concepţie clară este *MEMENTO MORI*, o adevărată „panoramă“ (*diorama*) a civilizaţiilor, în succesiunea lor ciclică, exprimând o filozofie, dar şi o istorie a mentalităţilor culturale, din preistorie până în contemporaneitatea poetului.

Memento mori este o nouă „*Legendă a secolelor*“ (Victor Hugo), căreia i se încercaseră mai multe titluri: *Diorama, Tempora mutantur, Vanitas vanitatum vanitas*... Este creaţia poetică eminesciană cea mai amplă ca întindere, de rezonanţă epopeică, o impresionantă evocare a civilizaţiilor, aşadar un poem sociogonic, începând de la comunităţile primitive, trecând prin Babilon, Asiria, Palestina, Egipt, Grecia, Roma, epoca năvălirii barbarilor în Europa, până la Franţa Revoluţiei şi a Împăratului Napoleon.

Din cele 219 strofe senarii (deci 1302 versuri), 104 strofe sunt dedicate *Daciei legendare şi eroice.*

Este, iarăşi, interesant de observat că, din cele 104 strofe, 53 evocă „Raiul Daciei“ de dinainte de conquista romană şi 51 sunt rezervate agresiunii, confruntării daco-romane şi tragicului sfârşit al civilizaţiei getodace intrată sub robia trufaşilor peninsulari.

Eminescu realizează aici o imagine impresionantă de *topos* mitologic. Dacia este un paradis natural în devălmăşie, peste care stăpâneşte Zâna Dochia (acea *Miradoniz* dintr-un proiect liric mai vechi *Demon şi înger*, aşa cum Odin stăpâneşte, ca un Zalmoxe al Nordului, în imaginara Valhalla, din mitologia scandinavă. Dacia este ţara de basm a zânei Dochii, comunicând cu absolutul, cu transcendentul, într-o magică beatitudine. Cetatea Vechii Dacii e una de stânci înalte şi codri legendari, iar Marea Regină trece pe apele cântătoare ale fluviului de argint într-o barcă trasă de lebede (e Dunărea maiestuoasă, înainte de a deveni

„graniță“...). Palatul feeric al zeilor daci tutelați de Zalmoxis, spre care se îndreaptă mlădioasa regină, este săpat în munte – „*jumătate-n lume, jumătate-n infinit*“: „*Zeii Daciei acolo locuiau – poarta solară / În a oamenilor lume scările de stânci coboară / Şi în verdea-ntunecime a pădurilor s-adun...“*

La banchetul zeilor, Zâna Dochia – personificare a Daciei legendare – se aşează ca zeitate lunară, având alături Soarele, ostenit de drumuri. Poetul sugerează ideea cultului solar la daci, ba, mai încolo, chiar acea „*PLEROMA*“, zonă celest-solară, un fel de *Împărăția Luminii* din mitologia creştină, în care se adună şi se regăsesc sufletele „nemuritorilor“.

Topografia dacică din *Memento mori* este de o inimaginabilă risipă de fantezie lirică descriptivă, încărcată de semnificațiile unor mituri arhaice şi motive inițiatice (*Muntele Sacru, Lebăda, Olimpul dac*...), între care tutelară este ideea de *veşnicie sorină,* de *nemurire zalmoxiană*: „*Acesta-i raiul Daciei vechi – a zeilor Împărăție: / Într-un loc e zi eternă – sara-n altu-n veşnicie, / Iar în altul zori eterne cu-aer răcoros de Mai; / Sufletele mari viteze ale eroilor Daciei / După moarte vin în şiruri luminoase ce învie – / Vin prin poarta răsăririi care-i poarta de la rai*.“

E interesant de observat cum Eminescu punea acestui întreg *paradis dacic* o deschidere către universalitatea mitologiilor, în spiritul aceleiaşi mândrii cu care, în Genaia (1868), intenționa să conceapă o întreagă cosmogonie românească, drept creația unui demiurg autohton!

Peste tot acest paradis de o debordantă fantezie vegetal-cromatică, peste toată această mitologie feerică şi mioritic-olimpiană, Roma războinică îşi îndreaptă legiunile în alai de conquistă. Confruntarea este evocată în tonuri de epopee, căci, în timp ce pe pământ se confruntă cele două armate pe viață şi pe moarte, prin văzduh „*oastea zeilor Daciei*“ în frunte cu Zalmoxis luptă împotriva zeilor romani, conduşi de aprigul Joe. Pe acest plan celest se hotărăşte, însă, şi soarta bătăliei, căci, rănit, Zalmoxis se retrage în „*halele mării*“ (comunicând cu Nordul tutelar, în viziune eminesciană). Şi tot acum se aude vaierul înfiorător, cu reverberații cosmice, exprimând blestemul lui Decebal, care ajunge la zeii din Miază-Noapte („*zeii falnicei Valhalle*“) prezidați de Odin poetul: „*Acolo decid ei moartea Romei şi o scriu în rune...*“

Nordul originar şi parental îşi stârneşte oştirile pentru a sancționa sângeroasa conquistă romană: „*Şi-atunci Nordul se stârneşte din ruinele-i de gheață (...) / Şi trecând peste oştire o îngroapă şi cu fală / El ridică drept făclie aurora-i boreală / Peste oştirea-ntroienită în pustiul de omăt*...“

Refugiate în Septentrionul înghețat, în mitologica Hiperboree a spiritului, sufletele vitejilor şi ale zeilor daci se vor reintegra în lumea originară, ştiut fiind faptul că mitologia eminesciană îşi caută originile în străvechi mituri scandinave...

E sugerată, de fapt, acea confuzie celebră ce s-a făcut în istoriografia medievală europeană (Jordanes) între Geți şi Goți, aşa cum se exprima în secolul al V-lea Orosius: „cei ce sunt astăzi Goți au fost altădată Geți“, Goții ajungând să dobândească, în această optică, calitățile neînfricaților Geți. Confuzia istoriografică a generat, în Evul Mediu european, şi o cartografie pe măsură, ajungându-se, bunăoară, ca Danemarca să fie numită „Dacia sau Gothia“ (confuzie auzită, din păcate, şi astăzi...). Făcând din *Goți – Geți* şi din *Danezi – Daci* (!), istoriografia medievală occidentală confiscase, de fapt, tradiția şi mitologia strămoşilor noştri, dând-o *Apusului celtic* sau *Nordului germanic*, confuzie taxată de Dimitrie Cantemir drept „împletecetură“! (*Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor*, 1717).

În secolul al XI-lea se scria despre „Dacia care se numeşte astăzi Danemarca“, dacii devenind „strămoşii“ nordicilor, ba chiar ai poporului spaniol! Capcană în care căzuse însuşi I.H. Rădulescu...

În acest fel – datorită unor lucrări ieşite din mantaua lui Jordanes, care continuă să apară până prin secolele XVII–XVIII – mitul lui Zalmoxis a circulat în toată Europa, din Balcani până în Scandinavia, iar de aici până în Iberia (Al. Busuioceanu – *Zalmoxis)*.

Spre exemplu, în monografia *ZALMOXIS. PRIMUS GETARUM LEGISLATOR* (*Upsala,* 1687), Carolus Lundius aprecia că „*ad hunc initia legum Patriarum referentur*“ („la acesta se referă începutul legilor paternale“) – adică un Zalmoxis întemeietor de legi („*leges a Samolse conditas*“ – Cap. I, 1), iar acesta ar aparține Geților care „sunt aceiaşi cu Goții şi Sciții“: „*Qui enim in Thracia nominati Getae, iidem tempore procedente dicti Gothi, quos etiam antiquiora secula Scythas appellarant*“ (*Op. cit.*, I, 1, p. 2).

Eminescu, la rândul său, va fi cunoscut aceste lucruri, de vreme ce mitologia dacică e pusă în perspectiva unei atavice origini septentrionale, scandinave, – tărâm legendar de unde ar fi roit toate popoarele Europei („*vagina Nationum Jornandi eadem haec Scandinavia dicatur?* – „nu este numită oare însăşi această Scandinavie drept pântecul Națiunilor?“, *Op. cit.,* Cap. II, 1, pag. 21).

Acest borealism al mitologiei dacice eminesciene este încă un semn că poetul crea în perspectiva universalității, legitimând o tradiție, şi într-o de-complexare culturală de toată lauda şi admirația.

Într-o eventuală *Istorie a dacismului în cultura română*, a cărei primă schiță a fost strălucit enunțată de cercetătorul Ovidiu Babu-Buznea[6], spiritul dacic, redescoperit de scriitorii, istoricii şi cercetătorii din secolul trecut, rămâne un punct forte, de o vizionară perspectivă cultural-istorică, atingând prin Eminescu cea mai înaltă expresie a gândirii româneşti.

---

[1] Mircea Eliade, *Despre Eminescu şi Hasdeu*, Ed. Junimea, Iaşi, 1987, p. 99.

[2] Art. *Despre civilizație*, I–II, în „Timpul“, an VI, nr. 230 şi 233/1881.

[3] Mihai Eminescu, *Publicistică. Referiri istorice şi istoriografice,* Cartea moldovenească, Chişinău, 1990, pp. 295 şi 296.

[4] M. Eliade, *Despre Eminescu şi Hasdeu*, Ed. Junimea, 1987, p. 40.

[5] G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, I, Ed. Minerva, 1976, p.74.

[6] *Dacii în conştiința romanticilor noştri*, Ed. Minerva, 1979.

Eminescu și „Dacia Mitică“

Prof. Gligor HAŞA

Civilizația ca panoramă a deşertăciunilor, istoria cu cele două dimensiuni: trecutul glorios şi prezentul decăzut, un prezent prelungit rareori într-un timp optativ, reprezintă două dintre importantele teme ale operei eminesciene din care s-au alimentat marile creații: *Scrisorile*, *Memento mori*, *Sarmis*, *Gemenii*, *Odin şi poetul*, *Povestea Dochiei şi ursitorile*, *Strigoii* şi multe altele. Un loc aparte, privilegiat chiar, cum observă Perpessicius în prefața la *Opere alese*, îl ocupă dacismul. Dacismul, ca problematică, reprezintă un timp şi o existență eroică, într-o țară mirifică aflată sub tutela zeului hiperborean Zamolxis care îl egalează în autoritate pe zeul nordic Odin, alături de care, însuşi sau prin trimisul său, Decebal, stă la masă. Prelucrând mitul dacic, Eminescu sintetizează creator şi original elementele din literatura română paşoptistă romantică: efemeritatea civilizațiilor perisate de nemila timpului, soarta schimbătoare şi deşertăciunea lumii (fortuna labilis şi vanitas vanitatum). Dacismul eroic, legendar se prelungeşte la Eminescu până în evul formării țărilor române, cu voievozii maramureşeni şi muşatini legendari. Eminescu caută trecutul în miturile populare din vechile scripturi, din hrisoave şi cronici, cu fascinație şi nu cu naivitatea înaintaşilor Costin, Cantemir, Asachi, Heliade Rădulecu sau Bolintineanu, pentru a reconstitui trecutul unui neam de inegalat prestigiu în vechime şi noblețe, într-o viziune etnogenetică, vizând neamuri şi ființa, deopotrivă. În spiritul tragediei greceşti sau shakespeareiene, Eminescu se încumetă să scrie o grandioasă epopee dacică, începând cu mitul creației. A se vedea: *Visez la basmul vechi al zânei Dochii* sau sonetul *Afară-i toamnă* dar, mai ales, *Memento Mori* în care Dacia este Paradisul pierdut, precum şi alte poeme ce stau sub semnul dimensiunii mitice a „veşnicei reîntoarceri“, apelând la datele Romei antice, la vis şi la decorul oniric, fără a neglija datele istorice reale. Dacia mitică reprezintă întâia vârstă istorică a neamului, scăpată din chingile ciclurilor temporale, pentru a se continua cu vârsta eroică, având ca referințe ale legendarului personajele din *Scrisoarea III*, *Bogdan-Dragoş*, Cornul lui Decebal, fragmentele dramatice despre Muşatini, despre Avram Iancu şi Andrei Mureşanu. În mit, poetul vede cifrul unor semne fără de care rătăcim în istorie. Dacia eminesciană nu cunoaşte barbaria şi, raportată fiind la universul latinității, are o vechime exemplară, simbolizată de „Dunărea bătrână“, „Carpatul sur“ şi „magul cititor în semne“; ea este rivalul necesar Romei pentru ca aceasta să nu-şi piardă vigoarea; mai este şi zidul de cremene de care se izbesc năvălitorii. În această viziune, Decebal este omul providenței menit să elibereze neamul de sub blestemele istoriei pentru a-şi recâştiga locul cuvenit în lume. Vezi epilogul piesei *Bogdan-Dragoş* – Cornul lui Decebal cu Sarmisegetusa Împietrită în măreția trecutului: „Că nu-s codru ci cetate. Dar vrăjit eu sunt de mult, Până când o să ascult, Răsunând din deal în deal, Cornul mândru, triumfal, Al craiului Decebal(...) Căci la sunetul de corn, Toate-n viață se întorn“ (*Muşatin şi Codrul*).

Meditând asupra modului cum Eminescu receptează şi proiectează istoria veche a românilor, ni se pare lucru de mirare că exegeții operei sale nu au stăruit mai mult asupra unui adevăr şi anume că nu numai în „Panorama deşertăciunilor“ el are viziunea dialectică a evoluției civilizației dacice şi a celei romane. Dacă ultima este privită cu ochi critic şi aciditatea din *Scrisori*, ca una care şi-a trăit timpul, e coruptă, perimată, sortită pieirii, cealaltă, purificată prin jertfă de sânge, are viitorul din *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*. Cucerirea romană în Dacia nu i se pare benefică, cuceritorii sunt sortiți blestemului ca purtători ai relelor, pe când dacii, în frunte cu Decebal, sunt martirii apărători de neam şi datini: „Roma arde şi furtuna chiuind în ea se scaldă. Şi frământă-n valuri roşii marea tulbure şi caldă(...) . Vai vouă, romani puternici! Umbră, pulbere şi spuză. Din mărire-vă s-alege! Limba v-a muri pe buză(...)“.

Pentru Mihai Eminescu, Dacia este patria spirituală şi spiritul patriei, o sinteză daco-romană. Încercarea de recuperare a spiritului Daciei este motivată de nevoia de recuperare a unor valori: înțelepciunea, cumpătarea, armonia ființei într-un spațiu etnomitic şi etnogeografic existențial, dat ca un paradis terestru de sănătate morală şi fizică, vitejie, etc. De aceea este lesne de observat că, în *Memento mori*, Dacia este mai cu seamă Dacia mitică, fără

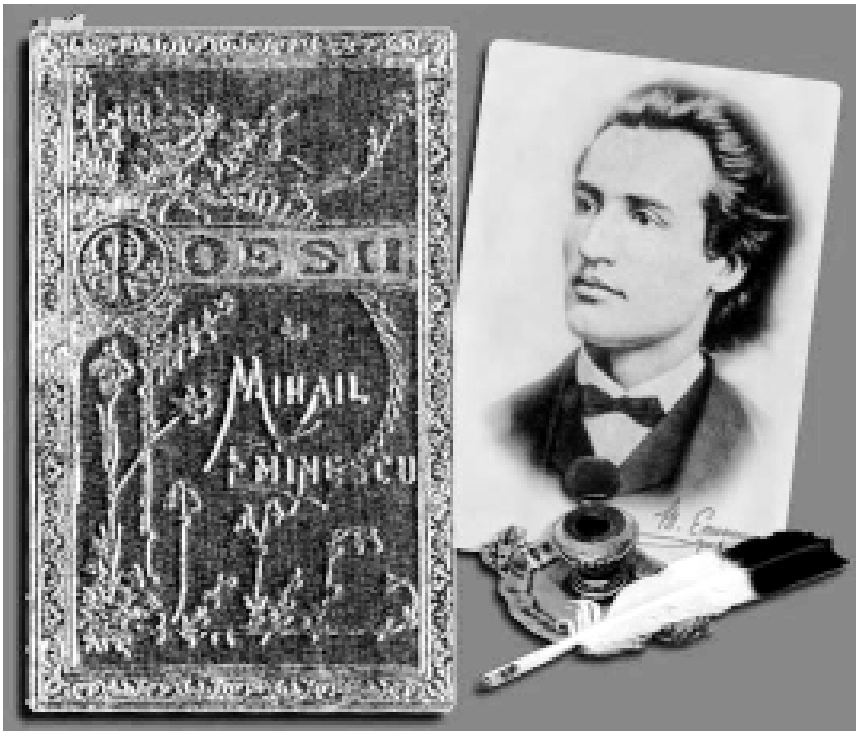

început, fără devenire, în veşnică existenţă într-un peisaj mioritic legănat: munte-şes, corespunzător pulsaţiilor cosmice, având ecou în uscat şi apele primordiale (*Dunăre şi Carpat*). Neamul evocat comunică lesne cu cosmosul de pe Ceahlăul sacru. O astfel de Dacie nu poartă în sine germenii distrugerii, ei vin din afară („Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă/ Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pământ şi apă").

Într-o astfel de Dacie caută Eminescu semnele de sănătate şi regenerare a patriei sale, bântuită de rele. O astfel de Dacie boceşte Dochia în poemul dramatic *Decebal*, adică o Dacie intrată în repaos: „Ah! Decebal, cât chin e-n astă lume, Viaţa ei este un spasm lung, Totul e mărginit, durerea nu.... Eterna pace şi de-atunci ... durere, Numai durere este-n astă lume"... În acest poem, atât de rar citat, nu se înfruntă numai două civilizaţii, cea a Daciei şi cea a Romei, ci două vocaţii, două moduri de existenţă în spirit: ordinea şi dezordinea. Căderea civilizaţiei dacice înseamnă pentru poet ruperea unor falii în armonia universului, dezechilibrul ipotetic provocat de repaosul lui Hiperion, dacă Demiurgul ar fi îngăduit repaosul, viaţa finită.

Viziunea lui Mihai Eminescu asupra Daciei mitice este cosmogonică. Aici, totul este predestinat şi ordonat de o minte mecanică, abstractă căreia nici pasul furnicii nu-i scapă. Din această ordine macro şi microscomică face parte şi Dacia, a cărei cădere îl determină pe Eminescu să se întrebe în acelaşi citat poem, *Memento mori*: „Dar mai ştii?... N-auzim noaptea armonia din pleiade? Ştim de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimţite cade?"

Universul, gândit platonician de paşoptişti, este regândit kantian de Eminescu ca o pluralitate de lumi – galaxii, sisteme solare, plante, popoare aflate la bunul plac al unei minţi atoatefăcătoare şi atoateştiutoare, un univers sferic al romantismului paşoptist, într-o viziune muzical-armonică şi inteligentă, în care fiinţa umană e consubstanţială cu fiinţa lumii, deci unul umanizabil şi nu intangibil, precum universul filozofului german.

În spiritul gândirii lui Nicolae Densuşeanu gândeşte Mihai Eminescu locul Daciei în acest univers – ca stâlp al lumii, axis mundi, conferindu-i menirea de tărâm originar de unde pământul comunică, prin pulsaţii, cu cosmosul şi unde zeii coboară (vezi, citiorule, şi basmele româneşti în care Dumnezeu şi Sfântul Petru se preumblă adesea pe pământ ca doi moşnegi cuminţi şi curioşi).

Nu întâmplător, în toate marile poeme având ca substanţă epică dacismul şi etnogeneza (inclusiv ontogeneza), Eminescu face disocierea netă între spaţiul şi civilizaţia mediteraneană romană şi lumea hiperboreană de la nord de Dunăre, fluviul care desparte cele două lumi, atât de des amintit sau sugerat. În *Odin şi poetul* ca şi în *Memento mori*, zeii Daciei locuiesc în Valhala împreună cu vitejii zei ai nordului germanic şi scandinav. Este interesant de observat că viziunea mitico-istorică a poetului este cea a contemporanilor săi A. D. Xenopol şi Nicolae Densuşeanu, când este vorba despre civilizaţiile nord şi sud-dunărene, surprinse în două mari momente istorice: migrarea hiperboreenilor traci spre sud si marea migraţie a hunilor, germanilor, slavilor şi seminţiilor mongolo-turanice. Numai într-o astfel de viziune istorică şi numai gândind cu luciditate asupra marii iubiri a poetului faţă de elementul autohton geto-dac putem înţelege şi stăruinţa cu care el evocă Dacia preistorică, Dacia istorică şi mitică, Dochia, fiica sau sora lui Decebal, devenită zeitatea feminină supremă a Daciei, numită când Crăiasa, când Regina, când Zâna. În toate ipostazele, portretul ei fizic întruneşte suma trăsăturilor femeilor dace, receptată prin izvoare istorice de la Herodot şi Strabon încoace şi sintetizată magistral în *Panorama deşertăciunilor*, mai cu seamă în episodul cel mai dezvoltat al Craiului Daciei, în care zeiţa cu pasărea măiastră pe umăr, în luntrea trasă de lebede, coboară bătrânul fluviu: „Peste podul cel

uşure, zâna Dochia frumoasă. Trece împletindu-şi părul cel de-auree mătasă, Albă-i ca zăpada noaptea, corpu-i nalt şi mlădiet, Aurul pletelor strecoară prin mânuţele-i de ceară Şi prin haine argintoase străbat membrele-i uşoare, Abia podul îl atinge mici picioare-i de-omăt". Nu de puţine ori Dochia, zâna Daciei ferice, e surprinsă în ipostazele zeiţei Diana, alias Bendis, zeiţa vânătorii, a pădurilor, vegetaţiei şi izvoarelor; ea are palate de stânci în codri, pe ea o slujesc cerboaice, cerbi şi zimbri, păsări măiestre, copile de împăraţi: „Sara sună-n glas de bucium şi cerboaice albe-n turme Prin cărările de codru, de pe frunze-uscate umbre Vin rupând verzile crenge cu tălăngile la gât; Şi în mijlocul pădurii ocolesc stejarul mare Pân' din el o-mpărătească iese albă, zâmbitoare, Pe-umăr gol donița albă-stemă-n părul aurit" *Memento mori*. De cele mai multe ori, Dochia apare ca zeiță, având toate atributele femeii ideale din erotica eminesciană: „Haina lungă şi albastră e cusută numa-n stele iar albii sâni de neauă, strălucesc ca de mărgele Şi mărgăritare salbă, pe un fir de aur prins". Tot ca zeitate dacică, având atributele lui Bendis, stăpână a turmelor de ciute, cerbi si zimbri, dar şi a buciumului, ca semn al regalității, este în finalul superbului poem *Sarmis*, menit să devină prolog la *Gemenii* sau la drama *Gemenii*: „Din codrii singuratici un corn părea că sună Sălbatecele turme la țărmuri se adună. Din stuful de mlaştini, din valurile ierbii Şi din poteci de codru vin ciutele şi cerbii, Iar caii albi ai mării şi zimbrii zânei Dochii întind spre apă gâtul, la cer înalță ochii".

Fără teamă că forțăm nota, apreciem chipul şi atributele hipnotice ale Dochiei ca fiind şi atributele frumoasei şi nefericitei Tomiris din poemul *Gemenii*, poem în care, pe parcursul elaborării, numele personajelor suferă oarecare schimbări. Din păcate, exegeții – dintre care câțiva şi-au închinat viața studierii operei eminesciene – nu au

Baba Dochia

sesizat multiplele ipostaze în care apare această zeitate intrată în panteonul dacismului pe care, convențional, Eminescu o numeşte Dochia, deşi cu aceleaşi înfățişări şi atribute ea este omniprezentă în spațiul mito-istoric evocat cu savoare şi patimă. În poemul *Strigoii*, spre exemplu, ea este identificabilă cu Fecioara Maria. Dochia, Crăiasa, Regina dunăreană cu pruncul, chiar tânăra văduvă din *Călin (file de poveste)* trimit către un simbolism al etnogenezei, al renaşterii prin jertfă purificatoare, prin încercări şi suferințe, prin urmaşi. Aşadar, Dochia lui Eminescu şi a poporului român este un personaj mitic provenit din personaj istoric, din speranțele unui popor subjugat, trăitor sute de ani cu speranța într-un Mesia din casa regală Decebal, prin osul princiar Dochia.

Din personaj istoric real, ea a devenit cu timpul zeitate perpetuă şi tutelară a unui popor de vânători, păstori şi agricultori, popor care într-o mie de ani, cât au durat migrațiile, nu a suferit mai puțin decât poporul lui Israel. O superbă sinteză a acestor ipoteze este poemul *Povestea Dochiei şi ursitorile*, care versifică şi parte din tâlcul basmului *Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moare*. Sigur, poemul acesta, probă de virtuozitate deprinsă la academia liricii populare, merită un tratat de poetică pentru bogăția de teme, motive şi simboluri, fără a ne mai referi la generozitatea tropilor. Apar aici, în veşminte de o rară prospețime, codrul bătrân, iazul străjuit de tei, motivul pețitului, al gemenilor, al văduvei cu pruncul, etnogeneza ca nuntă, migrațiile şi hiperbolizarea morții lui Traian. Împăratul roman apare sporadic în mitul dacic; cu rare excepții, el e cuceritorul, cel care a întrerupt destinul şi evoluția firească a unui neam. Decăderea capătă accente de satiră similară cu aceea din partea a II-a a *Scrisorii III*, în *Odin şi poetul*, „poem de o grație particulară", zice Perpessicius, „în care grandoarea halelor nordice, unde zeii stau la masă cu eroii legendari ai trecutului, este umanizată de ironia cu care, invitat de Odin, bardul nostru stă la taifas cu zeii, cărora le povesteşte de lumea de pitici din care vine", pitici care sunt urmaşii romanilor cuceritori: „– Dară urmaşii acelor Romani? – Ce să vorbesc cu ei? Toți oameni Pigmei sunt azi pe vechiul glob... dar ei Între pigmei toți sunt cei mai mici Mai slabi, mai fără suflet, mai mişei..." La fel îi evocă pe romani şi pe descendenții acestora în juvenila piesă de teatru *Mira*, care precede poemul *Memento mori*.

Subtil cunoscător de istorii şi de istorie națională, Eminescu ştie de la paşoptişti năravul nostru de a cădea cu uşurință de o parte sau alta a toboganului, declarându-ne când daci, când romani, după cum merg vremurile. El taie nodul gordian decretând: „Daci sau romani, romani sau daci este indiferent. Suntem români şi punctum".

Ne despărțim cu regret de acest demers dacă nu enunțăm ipoteza că, până în vremile de istorie eroică a Muşatinilor şi poate mai încoace, pare să fi fost vie prin succesiunea generațiilor de povestitori la stână sau la focul vetrelor memoria Dochiei, urmaşa lui Decebal. Din mit, din legendă, ea a trecut în literatura cultă a preromantismului românesc, ca să se nemurească în opera marelui Eminescu.

Dacii şi unele din obiceiurile lor

Marius Vasile PETRE

Izvoarele literare ne vorbesc şi despre alte obiceiuri ale traci lor sau geto-dacilor, diferite de cele care se referă la naştere, moarte şi căsătorie, ajutându-ne la conturarea fizionomiei morale şi a modului de înţelegere a problemelor majore.

Vorbind despre „obiceiurile cele mai vrednice de luare aminte“ ale tracilor, Herodot ne spune că „în ochii lor, trândăvia trece drept cea mai mare cinste. A munci pământul e lucrul cel mai de ruşine, iar când trăieşti de pe urma războiului şi a prădăciunilor – spun ei – faci un lucru cât se poate de bun“. O asemenea descriere e clar că nu se referea la masa tracilor şi cu atât mai puţin a geto-dacilor pe care Herodot îi caracterizează prin trăsături de vitejie şi dreptate care i-au făcut celebri în lumea antică. Tabloul înfăţişat de părintele istoriei se referă la o anumită categorie a societăţii tracice şi anume cea a războinicilor. Aceeaşi situaţie o întâlnim şi la alte popoare, fără să fie caracteristică pentru traci sau geto-daci.

De altfel, descoperirile arheologice atestă, prin varietate, că geto-dacii lucrau pământul, prelucrau metale şi practicau diferite meserii, deci oamenii nu puteau dispreţui munca.

Un exeget al operei vergiliene, Aufidius Modestus din secolul I d. H., susţine că a citit cum că dacii aveau obicei ca, atunci când plecau la război, să bea din Istru o anumită cantitate de apă, ca pe un vin sacru, jurând că nu se vor întoarce decât după ce-i vor ucide pe duşmani.

Vergiliu ne descrie alte obiceiuri ale geto-dacilor din vremea severelor ierni:

„Oamenii îşi duc viaţa liniştită şi singură în bordeie

Săpate adânc în pământ, adună trunchiuri de stejar şi ulmi întregi,

Pe care îi rostogolesc pe vatră şi-i pun pe foc

Locuitorii petrec la joc lunga noapte de iarnă şi le face plăcere să prepare

Din orz fermentat şi fructe acre de sorb, o băutură ce seamănă cu vinul.“

Despre un obicei al tracilor, practicat probabil şi de geto-daci, ne vorbeşte Pliniu cel Bătrân şi ne spune că „niciun muritor nu este întotdeauna înţelept. Ce n-aş da să mă înşel în această privinţă şi cât mai mulţi să socotească cele spuse de mine ca fiind prorocire neadevărată. Deşertăciunea omenească, meşteră să se înşele pe ea însăşi, socoteşte în felul tracilor, care pun în urnă pietre de culori diferite, după cum o zi este bună sau rea, iar în ziua morţii le numără şi astfel îl judecă pe fiecare.“

Claudius Aelianus, în opera sa cu evidente intenţii moralizatoare, ne spune: „Despre traci s-a dus vestea că sunt grozav de beţivi. N-au scăpat nici ilirii de această învinuire. Ba şi-au mai atras şi învinuirea că, la ospeţe, în faţa oaspeţilor, este îngăduit să bea în sănătatea femeilor, fiecare pentru cine îşi doreşte, chiar dacă nu este femeia lui.“ Despre acest subiect ne informează şi Platon când discută despre beţie. „Vorbesc nu de folosirea în general a vinului sau de abţinerea totală, ci de beţia propriu-zisă: dacă trebuie să se bea aşa cum beau schiţii şi perşii şi apoi cartaginezii, celţii, iberii şi tracii – toţi aceştia fiind neamuri războinice – sau ca voi… Căci voi (macedonenii), după cum spui, sunteţi foarte cumpătaţi, pe câtă vreme sciţii beau vin neamestecat deloc cu apă, atât femeile cât şi bărbaţii îşi împroaşcă tie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă şi aducătoare de fericire“. Din textul marelui filozof atenian nu reiese că tracii s-ar caracteriza prin viciul beţiei. El spune doar că tracii, atât bărbaţii cât şi femeile, ca şi multe alte popoare, beau vinul neamestecat cu apă şi că au obiceiul să-şi împrăştie vinul pe haine considerând că aduce fericire. La popoarele antice, a bea vin şi a face exces de băutură era o obişnuinţă, fără ca aceasta să fie o caracteristică proprie doar tracilor.

Pomponius Mela, după ce ne povesteşte modul în care se încheiau căsătoriile, ne spune: „La unii traci folosirea vinului este necunoscută; dar la ospeţe se aruncă seminţe în focurile în jurul cărora se şade, seminţe al căror miros provoacă comesenilor o veselie asemănătoare cu beţia.“ Seminţele cu efect euforic şi narcotic aruncate în foc sunt, foarte probabil, cele de cânepă.

Despre Dromihetes ştim că îl cinsteşte pe Lisimah cu vin. Dovada, însă, ne-o oferă Strabo care ne spune că una din măsurile pe care le-a luat Burebista pentru asanarea moravurilor neamului său, la îndemâna marelui preot Deceneu, şi pe care geto-dacii au ascultat-o, a fost aceea de a tăia viţa-de-vie şi a trăi fără vin. O asemenea măsură se înscrie în politica de sobrietate şi cumpătare preconizată de marele rege. Luarea ei este urmarea firească a exceselor de băutură ale geto-dacilor din perioada anterioară. Relatarea lui Strabo este totuşi exagerată, fără îndoială, pentru că viţa-de-vie n-a fost stârpită definitiv în Dacia. Mărturie în acest sens sunt descoperirile arheologice. Cosoarele folosite la lucrările viticole, acele mici

cuțite curbe cu o tijă scurtă în prelungirea lamei pentru a se fixa în mânerul de lemn, sunt aproape nelipsite în aşezările de dinaintea şi de după venirea lui Burebista. Cele mai vechi cosoare pentru lucrat via cunoscute până acum sunt cele descoperite la Huşi şi datează din secolul IV–III î. H. Nu poate fi o simplă coincidență că zona Huşiului este până azi o renumită zonă viticolă.

Despre cultivarea viței-de-vie şi folosirea vinului ne stau mărturie si alte descoperiri. O frunză s-a imprimat pe un văltuc de lut din aşezarea de la Popeşti, iar sâmburii de struguri s-au descoperit în aşezarea de la Brad şi în cea de la Grădiştea de Munte. Despre cunoaşterea şi larga folosire a vinului la geto-daci ne stau mărturie şi amforele atât de numeroase descoperite în foarte multe aşezări extracarpatice. Se pare că în cele mai multe amfore se transporta vin. Producerea de vinuri locale este dovedită şi de amforele executate în ateliere dacice care au ştampile anepigrafice.

Xenofon, în numeroasele sale peripeții, va ajunge şi la curtea regelui trac Seuthes, unde a participat la un ospăț pe care îl descrie în opera *Anabasis*. Astfel, după ce oaspeții s-au aşezat în cerc, le-au fost aduse măsuțe cu trei picioare care le-au fost puse dinainte. Pe măsuțe se găseau bucăți de carne friptă şi pâini mari, dospite. Vinul era servit în conuri de către paharnici. „Exista următoarea datină de care Seuthes s-a slujit cel dintâi: a luat pâinile ce se aflau în fața sa, le-a rupt în bucăți mici şi le-a aruncat cui a socotit de cuviință. Acelaşi lucru l-a făcut şi cu cărnurile, oprindu-şi numai atât cât să guste.“ Aceste obiceiuri povestite de Xenofon au putut fi practicate şi de către geto-daci.

Un alt obicei considerat străvechi era acela ca cei avuți să facă daruri regelui pentru a-l cinsti, iar regele, la rândul său, să dăruiască lucruri celor ce nu au. Lui Seuthes, cu ocazia ospățului la care a participat Xenofon, i-a dăruit: un cal, un sclav tânăr, haine pentru soție, o cupă de argint şi un covor de mare preț. Foarte asemănător trebuie să se fi desfăşurat ospețele şi la regii geto-daci. Ospețele nu erau proprii doar regilor sau aristocrației, ci întregului popor, firește, la proporții diferite. Aşa cum ne spune Dion Chrysostomos „era nevoie să se bucure de plăcerile dragostei, ale mâncării şi ale băuturii, atât ionianul, cât şi tesalianul şi italotul şi getul şi indul şi spartanul“. Retorul din Prusia cunoştea bine popoarele enumerate, fiindcă făcuse numeroasele călătorii, ocazie cu care a ajuns şi la geți.

Aşadar, geto-dacii nu erau străini de plăcerile vieții şi nu firea războinică sau viciile sunt cele care îi caracterizează .

Câteva referiri ale autorilor antici ridică o întrebare: practicau sau nu practicau geto-dacii tatuajul? Relatarea lui Cleah din Soloi, care a fost elevul lui Aristotel, ne spune: „nevestele schiților au tatuat trupurile femeilor trace – ale acelor traci care locuiesc în vecinătate la vest şi nord – făcând un desen cu ace. De aceea, după mulți ani, femeile care fuseseră batjocorite au şters urma nenorocirii lor într-un fel special, gravând desene şi pe restul pielii, pentru ca semnul insultei şi al ruşinii ce se afla pe ele, fiind socotit că intră în desenul ornamental, să şteargă ocara prin calificativul de podoabă“.

Tracii care locuiesc în vecinătatea de nord a sciților sunt geto-dacii, ştiut fiind faptul că autorii greci mai vechi care se referă la strămoşii noştri îi numeau cu apelativul generic de traci. Din relatarea discipolului lui Aristotel aflăm că femeile sunt cele care se tatuează cu ace, realizând modele ornamentale, socotite podoabe. Pe de altă parte, de la Aristofan aflăm că şi bărbații se tatuau, mai cu seamă fruntaşii acestora.

Relatând despre datinile tracilor, Herodot ne spune: „Tatuajul este socotit semnul neamului ales, cel netatuat fiind considerat om de rând.“ Vorbind despre locuitorii de lângă Marea Adriatică, Strabo relatează că ei „se tatuează întocmai ca şi neamurile ilirice şi trace.“ De la Diona Chrzsostomos aflăm că în Tracia există „femei libere, pline de semne făcute cu fierul roşu şi care cu cât au mai multe şi mai variate semne, cu atât se arată a fi mai nobile şi din părinți mai de ispravă.“ Marele retor din Prusia spune că tatuajul se realizează cu fierul roşu, pe când Cleah din Soloi scrie că el se făcea cu ace. Se pare însă că este vorba de aceeaşi tehnică folosită şi în zilele noastre de împunsături făcute cu ac înroşit în foc şi înmuiat în diverşi coloranți.

Plutarh, vorbind despre traci, ne spune că aceştia „până azi îşi tatuează femeile“. Deci obiceiul femeilor trace de a se tatua se va menține până în veacul al II-lea, vreme în care a trăit autorul celebrelor *Vieți paralele.*

Pe baza textelor scrise, se poate conchide că tatuajul reprezintă un semn de noblețe şi că era practicat doar de nobilime. În concluzie, şi la geto-daci se tatuau unii oamenii de seamă, bărbați, femei şi copii, tatuajul constituind o podoabă şi un semn de noblețe.

Dacă doriți un abonament la
DACIA MAGAZIN
Trimiteți prin mandat poştal suma de 250 000 lei pe adresa: Daniela Gridan, 335700, Orăştie, Piața Victoriei 20.
Veți primi începând cu luna următoare douăsprezece numere ale publicației noastre.
Vă rugăm să specificați pe mandat adresa poştală corectă la care doriți să primiți revista.

„Confuzia“ geți – goți sau asumarea falsă a unei istorii

Lucian VASILE

În istoria universală, un semn de întrebare planează asupra pendulării între geți și goți, când se vorbește de spațiul carpato-danubiano-pontic. Conform unor istorici ca Mierow, Mommsen sau H. Sybel, izvoarele antice au atribuit în mod eronat trecutul eroic al urmaşilor lui Burebista unui neam germanic. Este greu de spus dacă această trecere subtilă a unui trecut plin de noblețe s-a făcut în cunoștință de cauză sau a fost doar rodul unei confuzii rezultate în urma trecerii goților prin teritoriul dacilor (sec III – IV).

Potrivit Doctorului Gh. Bichir, prima consemnare a egalității dintre termenii „get“ şi „got“ apare la împăratul Flavius Claudius Iulianus (331–363), care a fost numit mai apoi şi „Apostatul“ datorită atitudinii sale anticreştine şi filopăgâne. Acest posesor al unei vaste culturi a lăsat numeroase opere literare scrise în limba greacă, dar şi informația potrivit căreia Traian ar fi nimicit neamul geților, calificată de învățatul vienez C. Patsch drept o simplă exagerare. Există însă nesiguranța asupra traducerii, deoarece grecescul 1exeilon“ poate fi tălmăcit şi prin „am biruit / am subjugat“. De asemenea, arheologul român nu menționează exact citatul din care reiese egalitatea dintre termeni.

La începutul secolului IV, poetul roman Claudian scrie *De Bello Getico* (416–418), inspirându-se, conform lui Alexandru Busuioceanu, din opera Sfântului Ieronim. Toate aceste izvoare vor fi punctul de plecare ale operei *Historiarum adversum paganos libri septem* al lui Paulus Orosius (385–420), scrisă de istoricul hispanic în refugiul său african. Orosius nu a călătorit în spațiul carpato-danubiano-pontic, iar cunoştințele sale despre acest areal se reduc la informațiile culese de la alți învățați antici, ca Hesiod, Strabon, Herodot ş.a. Astfel, el afirmă că „Europa începe... de la Munții Riphei «în apropierea izvoarelor Donului» şi de la fluviul Tanais (Don) şi de la Mlaştinile Meotidei (Marea Azov), care se află la răsărit, «mergând» pe țărmul Oceanului de Miazănoapte până la Gallia Belgica şi la fluviul Rin, care se află înspre apus, «coborând» apoi până la Danuviu, care se numeşte şi Istru – fiind îndreptat către miazăzi şi răsărit – el este primit în Pont (Marea Neagră). Înspre răsărit este Alania, la mijloc Dacia, unde e şi Goția; apoi vine Germania, pe care, cea mai mare parte, o stăpânesc suevii...“. Termenul de „Goția“ fusese deja folosit în secolul IV de Sf. Augustin (354–430) în lucrarea sa *De Civitate Dei* (*Despre cetatea lui Dumnezeu*), dar şi de Epiphanius – *Adversus haereses* (III, 1, 14) şi Philostrogius – *Historia ecclesiastica* (II, 5).

Din cercetarea operei orosiene, descoperim mai multe pasaje inițial neînsemnate, dar care reliefează confuzia autorului; el trece faptele istorice din patrimoniul geților în cel al goților. Astfel, este amintită expediția nereuşită a lui Darius (514 î.e.n.), dar şi luptele dintre Domițian şi Decebal (menționat în istoriografia spaniolă sub numele de Diurpaneus), ca mai apoi să-l menționeze pe Traian, care a „*supus multe neamuri de peste Dunăre*“. Paulus Orosius aminteşte apoi că *„nu de mult, geții, care se numesc astăzi goți, de care Alexandru a rostit că trebuie să te fereşti, de care Pirrhus s-a îngrozit şi chiar şi Cezar i-a ocolit, părăsindu-şi şi golindu-şi sălaşurile, au intrat cu toții în provinciile romane şi, după ce lungă vreme au fost înfățişați ca spectrul groazei, nădăjduiesc că prin rugăminți «să dobândească» alianța unui tratat cu romanii, pe care ar fi putut să o pretindă cu armele... «ba chiar» se oferă ei înşişi să apere Imperiul roman – ei, singurii de care s-au temut regate nebiruite*“. Este clară eroarea lui Orosius, atribuind trecutul dacilor (precum înfruntarea expediției militare a lui Alexandru cel Mare, din 335 î.e.n.) neamului gotic. De asemenea, prin construcția „geții, care se numesc astăzi goți“, Orosius încearcă să ateste descendența populației „gotice de astăzi“ din spațiul carpato-danubiano-pontic din cea a „geților de ieri“. Acest fapt este contrazis de descoperirile arheologice, care atestă apariția unei culturi complexe – Sântana de Mureş – Cerneahov, formată dintr-un amalgam de influențe dacice (costobocii), nord-pontice, sarmatice, gotice, dar şi romanice (transmise de daco-romanii din Dacia şi de la Dunărea de Jos), cunoscându-se peste 1000 de aşezări şi necropole. Această cultură reflectă ansamblul polietnic, eterogen existent în teritoriul fostei Dacii. În Transilvania, diferențierea elementelor Sântana de Mureş – Cerneahov de cele romanice este foarte bine reliefată. Invazia hunilor (375–376) va pune, însă, capăt acestei culturi, mai ales datorită migrației goților spre miazăzi. Astfel,

se poate concluziona că elementul getic şi cel gotic erau diferite iar deplasarea celui din urmă în sudul Dunării nu a afectat statornicia primului.

Pornind de la afirmațiile anterioare, scriitorul antic descrie deplasarea şi acțiunile barbarilor care începeau să invadeze imperiul: *„Germanii, pătrunzând în Alpi, în Reția şi în întreaga Italie, ajung până la Ravenna; alamanii, cutreierând provinciile Galliei, trec chiar în Italia; Grecia, Macedonia, Pontul, Asia sunt nimicite de revărsarea goților; căci Dacia de peste Dunăre este răpită pentru totdeauna...*". Întreg pasajul este citat de Orosius din opera lui Eutropiu, acesta din urmă exprimându-se astfel: „*Dacia pe care Traian o alipise dincolo de Dunăre, a fost atunci pierdută.*"[5]

O altă indicație privitoare la populația carpato-danubiano-pontică o reprezintă scrierile episcopului Paulinus (secolul IV) despre prietenul sau, episcopul dacilor, Nicetas din Remesiana (Bela Palanka de astăzi, Serbia): „*Pe tine te numeşte părinte întregul ținut de la miază-noapte. La glasurile tale se îmblânzeşte scitul şi, învrăjbit cu ai săi, îşi lasă din piept sălbatica pornire avându-te pe tine ca maestru. Aleargă la tine şi geții şi dacii – de un fel şi de altul – şi cel care trăieşte înlăuntrul pământurilor* (în Dacia Mediterană)*, şi cel încuşmat* (în original „pilleatus", semn al nobleței)*, sălăşluitor pe malul cel bogat în multe vite* (Dacia Ripensis)". Vasile Pârvan afirmă că termenul „Getae" desemnează goții de pe ambele maluri ale Dunării, pe când sciții nu pot fi altceva decât „locuitorii vechii Dacii dintre Tisa şi Nistru".

În secolul V, Sidonius Apollinaris [430–489] (originar din Lugdunum, astăzi Lyon), închina următoarele versuri lui Iulius Valerius Maiorianus, cel ce purtase războaie „*pe malurile înghețate ale Dunării cu şapte guri*": „*...Bastarna, Suevus, Pannonius, Neurus, Chunus, Geta, Dacus, Alanus, Bellonothus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites, Bisalta, Ostrogothus, Procustes, Sarmata, Moshus, Post aquilas venere tuas: tibi miliat omnis Caucasus, et Scythicae potor Tanaiticus undae*". Traduse, aceste versuri relatează că „*bastarnul, suevul, pannonianul, neurul, hunul, getul, dacul, alanul, bellonotul, rugul, burgundul, vesul, alitul, bisaltul, estrogotul, procustul/pirustul, sarmatul, moscul au venit după acvilele tale: pentru tine se află sub arme întregul Caucaz şi cel ce bea din Tanais (Don) unda cea scitică*". Se evidențiază diferențierea dintre termenii „Geta" şi „Dacus", pe de o parte, şi „Ostrogothus" , de cealaltă parte.

În secolul VI, Martin din Dumio, originar din Pannonia (după cum înfățişa şi propriul său epitaf – „pannoniis genitus") şi cunoscător al operei lui Nicetas din Remesiana, scrie versuri închinate sfântului Martin (316–397) din Tours (Szombathely în Ungaria), în care afirma: „*...Alamanus, Saxo, Toringus, Pannonius, Rugus, Sclavus, Nara, Sarmata, Datus, Ostrogothus, Francus, Burgundio, Dacus, Alanus, Te duce nosse Deum gaudent*". Traducerea: „*Alamanul, saxonul, turingul, pannonianul, rugul, sclavul, narul, sarmatul, datul, ostrogotul, francul, burgundul, dacul, alanul se bucură să-l cunoască pe Dumnezeu sub îndrumarea ta*". Iată deci că în secolele următoare năvălirii hunice, elementul getic se păstrează nealterat în izvoarele antice, nefiind pus în egalitate cu cel gotic. După cum se ştie, prima năvălire a goților spre Dunăre a avut loc în 238, iar în urma retragerii aureliene, ei au avut rolul de federați ai Imperiului Roman, cu îndatorirea de a păzi limita dunăreană. Invazia hunilor (375 – 376) îi găseşte pe goți divizați iar, în felul ăsta, ostrogoții cad sub lovitura noilor veniți şi devin supuşi acestora. Vizigoții se retrag peste Dunăre, unde primesc pământ în Moesia şi Tracia.

Lucrarea de căpătâi în teoria descendenței goților din geți o reprezintă *De Origine Actibusque Getarum*, scrisă de Iordanes în 551 şi denumită apoi, mai simplu, *Getica*. Având o mulțime de surse, precum Dio Cassius, Flavius Josephus, Strabon sau Mela, Iordanes se pare că preia confuzia (accidentală sau voită) dintre geți şi goți, a lui Flavius Cassiodorus Senator. Acesta din urmă, la cererea lui Theodoric cel Mare, regele ostrogoților şi regentul vizigoților, de a-i fi demonstrată descendența din geți, scrie o *Historia Gothica* în douăsprezece volume, astăzi pierdută. O dovadă a dorinței stăpânitorului goților de a-şi aroga descendența dacică o reprezintă mozaicul de la basilica Sani Apollinare Nuovo din Ravenna, în care sunt înfățişați *trei magi*, dar nu în costumația orientală, tradițională, ci „*îmbrăcați ca tarabostes daci, având pe cap pileus, cuşma getică specifică*". În urma celor *trei magi*, fără legătură cu aceştia, apar *sfintele mucenice* care poartă *îmbrăcăminte țărănească românească: cămăşi albe cu poale lungi, catrințe decorate cu motive variate, marame albe de borangic cu franjuri către glezne.*"

Revenind la opera lui Iordanes, un prim aspect important îl reprezintă descrierea geografică a părții de est a Europei, în care se afirmă că „*Sciția începe de la hotarele Germaniei, de unde izvorăşte fluviul Istru, sau de la lacul Morsianus şi se întinde până la fluviile Tyras, Danastru, Vagosola şi până la Muntele Taurus* (Caucaz)", iar în mijlocul lor se află „*Dacia, apărată de Alpii abrupți, ca de o coroană*". De remarcat că teritoriul se numeşte „Dacia", dar Iordanes nu îi denumeşte niciodată pe locuitori ca fiind „daci", ci „geți". Vorbind despre regii „goților" (?), el afirmă că „*goții au avut drept rege pe Zamolxe, despre care cei mai mulți scriitori de cronici ne spun că a fost un filozof cu o erudiție de admirat. Căci şi mai înainte au avut pe învățatul Zeuta, după aceea pe Deceneu şi în al treilea*

rând pe Zamolxe despre care am vorbit mai sus. Goţii n-au fost deci lipsiţi de oameni care să-i înveţe filozofie“. Iordanes, încercând să pună în seama populaţiei germanice trecutul dacilor, nu doar că îl aminteşte pe regele trac Seuthes I (cel care a extins supremaţia tracilor şi asupra triburilor gete dintre Munţii Balcani şi de la Dunăre) drept Zeuta, dar şi încurcă ordinea cronologică (Zamolxe a trăit, se pare, în secolul VI î.e.n., Seuthes a condus tracii între 424–410 î.e.n., iar Deceneu a trăit în secolul I î.e.n.). Pendularea între termenii „get“ şi „got“ se observă atunci când Iordanes descrie ordinea socială din neamul dacic: „*acei dintre ei care erau de neam s-au numit la început Tarabostes, iar apoi Pilleati: dintre dânşii se alegeau regii şi preoţii. Şi într-atât au fost de lăudaţi goţii, încât se spune că la ei s-a născut Marte, pe care înşelăciunea poeţilor l-a făcut zeu al războiului. De aceea şi Vergilius îl defineşte ca:* „*Neobositul părinte, care stăpâneşte câmpiile geţilor*“. În sprijinul afirmaţiilor sale, Iordanes îl aminteşte pe Orosius: „*...despre care geţi am arătat mai sus că sunt goţi, după cum spune Paulus Orosius*“.

Iordanes merge şi mai departe: asimilează trecutul tracic neamului gotic: *„Aducându-şi aminte, după mult timp, de această fărădelege, Sitalces, strălucitul rege al goţilor, strângându-şi o sută cinci zeci de mii de soldaţi, a pornit război împotriva atenienilor, şi anume contra lui Perdiccas, regele macedonenilor(...). Dând o mare bătălie cu aceştia, goţii au ieşit învingători şi astfel, pentru nedreptatea pe care o făcuseră aceia în Moesia de mult, aceştia năvălind în Grecia au devastat întreaga Macedonie*.“ Este vorba de confruntarea dintre Sitalces (431–424), regele tracilor odrysieni (părţi din România, din zona actualei Bulgarii şi din nordul Greciei) şi Perdiccas al II-lea (454–413), fiul lui Alexandru I (498–454), regele Macedoniei. Se încearcă, în acest mod, crearea unei legături între populaţia tracă-geto-dacă şi goţi. Iordanes revine apoi la istoria geţilor, dar o atribuie neamului gotic, împreună cu toţi eroii ei („*Apoi, în timpul domniei la goţi a lui Burebista, a venit în Goţia Deceneu pe vremea când Syla a pus mâna pe putere la Roma. Primindu-1 pe Deceneu, Buerebista i-a dat o putere aproape regală*“.). Posibil fascinat de neamul dacic şi de personalitatea Marelui Preot, Iordanes (got de origine) încearcă să „împrumute“ ascendentul neamului getic, punându-l în seama goţilor: „*Aceasta, şi multe altele din ştiinţa sa, le-a încredinţat Dicineus Goţilor, în chip minunat, după ce au ajuns împreună, înstăpânindu-se nu numai asupra celor de rând, dar chiar şi asupra regilor*“. Sunt descrise păturile sociale dacice („*Căci atunci a ales dintre ei pe bărbaţii cei mai de seamă şi mai înţelepţi pe care i-a învăţat teologia, i-a sfătuit să cinstească anumite divinităţi şi sanctuare făcându-i preoţi şi le-a dat numele de pileaţi[...] restul poporului a dat ordin să se numească capillati, nume pe care goţii îl reamintesc până astăzi în cântecele lor, deoarece i-au dat o mare consideraţie*“), numai că, susţine autorul antic, aceste descrieri aparţin societăţii gotice. Sunt amintiţi apoi Comosicus şi Corilus, cel cu o domnie îndelungată, de aproape 40 de ani, regi geto-daci care au urmat lui Burebista în capitala de la Sarmisegetusa.

În final, Iordanes scrie un pasaj ambiguu*: „Am în vedere Dacia cea veche pe care acum o ocupă popoarele gepizilor. Această ţară, aşezată în faţa Moesiei, dincolo de Dunăre, este înconjurată de o cunună de munţi, având numai două intrări, una pe la Boute şi alta pe la Tape. Această Goţia pe care strămoşii noştri au numit-o Dacia şi care acum se numeşte Gepidia* (…)“. Perioada de hegemonie gotică (238–375) se reflectă în denumirea „Goţia“ iar regatul gepizilor (453–566) încă mai exista când era scrisă „Getica“, explicându-se astfel numele „Gepidia“. Însă apariţia construcţiei „Dacia cea veche“ determină, indubitabil, existenţa unei „Dacia cea nouă“, care nu putea fi locuită (predominant) decât de o populaţie care să îi dea numele şi aceasta nu putea fi alta decât cea daco-getă cu influenţe romanice. Este greu de concluzionat dacă Iordanes a făcut o simplă confuzie între geţi şi goţi sau dacă opera sa este o pledoarie pentru asumarea patrimoniului istoric al dacilor de către neamul gotic.

Această întrebare nu se poate pune şi în cazul lui Isidor din Sevilla (560–636), un admirator al poporului gotic, care va scrie în secolul VII *Historia de regibus Gothorum, Wandalorum et Suevorum* (*Istoria despre regii goţilor, vandalilor şi suevilor*). Sursa istorică folosită în abordarea istoriei goţilor va fi reprezentată de scrierea lui Orosius. Aşa cum şi Al. Busuioceanu observa, între opera lui Iordanes şi cea a lui Isidor se remarcă numeroase diferenţe (prelatul hispanic nu menţionează ca surse pe Cassiodor, Ablavius sau Dio Chrysostomus), mai ales la modul de reflectare a neamului gotic. „Getica“ reprezintă o tradiţie istorică gotă, pe când cronica lui Isidor oglindeşte mai mult tradiţia hispanică privitoare la goţi. Un element nou în studiul istoriei neamului gotic îl reprezintă abordarea etimologică pe care o propune preotul din Sevilla. Isidor opina: „*este sigur că neamul goţilor este străvechi; unii bănuiesc că obârşia lor se trage din Magog, fiul lui Iafet, după asemănarea ultimei silabe* (...). *Dar şirul învăţaţilor de pe vremuri obişnuieşte să-i numească pe ei mai degrabă Getae, decât Gog şi Magog*“. Să nu uităm că Magog este menţionat în arborele genealogic din Geneză, fiind fratele lui Thubal, cel din care purced iberii. Întreaga derivare conferă goţilor o descendenţă biblică, ipoteză cu care Flavius Josephus este de acord. Să nu uităm şi că Josephus „pune semnul egalităţii“ între g*oţi* şi s*ciţi*. Bine ştiut

este faptul că nu o dată izvoarele scrise premedievale îi puneau laolaltă pe *geți*, *sciți* şi *sarmați* – aşa cum o face, de altfel, poetul roman Ovidiu, exilat la fața locului).

Isidor nu se opreşte aici, ci pune la egalitate descrierea biblică a neamului lui Gog, cu descrierea lui Orosius pe care am citat-o mai sus. Vorbind despre daci, prelatul foloseşte informații de la Iustinus şi Paulinus din Nola, afirmând că „*dacii au fost din neamul goților*" („*daci autem Gothorum soboles fuerunt*"). Isidor face o clară delimitare între geți şi daci, despre ultimii spunând că „au fost". Sursa sa, Iustinus, scria însă că „*dacii sunt din neamul geților*" („*Daci quoque sololes Getarum sunt*"). Astfel, prelatul din Sevilla vrea să facă neamul dacic dispărut, iar pe cel getic să îl asimileze goților. Explicația etimologică a lui Isidor este de-a dreptul fantezistă. Imaginația sa nu se opreşte aici, ci merge şi mai departe şi leagă getulii din nordul Africii cu geții, deci şi cu goții, astfel creându-se o legătură între toți aceştia şi mauri: „*Getulii se zice că au fost geți, care coborând în mare număr cu corăbiile din ținuturile lor, au ocupat țara Syrtelor din Lybia; şi fiindcă se trăgeau din geți, au fost numiți cu numele derivate de «getuli»*".(!!)

Prezența geților în Spania este afirmată de Isidor din Sevilla. Acesta ia drept dovadă de netăgăduit pe Lucan, ale cărui versuri sunt argument solid în teoria sa: „*de aici să ne amenințe dacul, de acolo getul să le alerge în cale iberilor"*. În realitate, Lucan spunea: „*Să ne amenințe de aici dacul, de dincolo getul. Să alerge unul în calea iberilor, celălalt să-şi întoarcă stindardele către tolbele cu săgeți răsăritene*". Poetul roman Lucan lua acest scenariu ca pe ceva ce va trebui să se întâmple, nu ca pe un fapt deja împlinit. Este clară dorința lui Isidor de a face dispărut neamul dacic, iar pe cel getic (??) să îl aducă în Spania, ca predecesor al goților.

În timida sa încercare de a descrie Europa, Isidor preia, se pare, cuvintele lui Florus („*daci montibus inhaerent"*), afirmând că „*Gothi descensis montibus Alpibus quibus inhabitant"*. Prelatul hispanic înțelege prin „Alpibus" „munți înalți". Spre deosebire de Iordanes, Isidor face puține referiri la trecutul îndepărtat al geților, citându-l pe Orosius şi amintind că goții au venit în ajutorul lui Pompei, în lupta din Tesalia, alături de etiopieni, inzi, perşi, mezi, greci, armeni şi sciți. Se observă confuzia dintre „goții lui Isidor" şi adevărul istoric reprezentat de geții lui Burebista care, de altfel, nici nu au participat la luptă. Concluzionând, Isidor din Sevilla nu face altceva decât să întărească falsul istoric, contopind neamul getic cu cel gotic, pentru arogarea unui trecut eroic celor din urmă.

În perioada medievală, o primă consemnare a pendulării între geți şi goți o găsim la elvețianul Heinricus Pantaleonis, în *Cartea eroilor națiunii germane*, apărută la Basel, (1562–1571). El aminteşte multe episoade din istoria cunoscută a geto-dacilor, precum existența lui Zamolxe şi războiul dintre Traian şi Decebal. Printre altele, pomeneşte de un rege Dacus sau Danus din „*țara de dincoace şi dincolo de Istru, de asemenea spre maizănoapte, până în Sarmația, şi spre miazăzi, până la Dunăre*". Acest rege a condus un mare popor al dacilor, către nord, spre Marea Baltică, constituind, după părerea unora, neamul danezilor. Dar, aşa cum şi cercetătorul A. Moisin subliniază, este vorba doar de o parte a poporului.

Între 1589 şi 1590, este redactată Cronica Misniei (denumirea veche a Dresdei), de către istoricul german Petrus Albinus. Acesta continuă politica de însuşire a trecutului geților de către alte popoare, afirmând despre saşi că aveau numele de *„gottos si daos sau dacos"*.

Johann Tröster, cronicar sibian, tipăreşte la Nürnberg, în 1666, *Vechea şi Noua Dacie*, o amplă expunere a civilizației dacice, dar, ca majoritatea istoricilor, face, la rândul său, confuzia geți-goți: „*această Dacie sau Țara goților, care se întinde de la Tisa, Munții Carpați şi până la malul Dunării, ajungând la Marea Euxin* [Marea Neagră] *a fost din toate timpurile mărul discordiei*" între diverşi cuceritori, „*iar pentru a o lua în stăpânire* [de la populația autohtonă], *câmpiile ei mănoase au fost udate cu sângele a nenumărați* oameni". Vorbeşte despre primul rege al tuturor geților, „*Berobista*", de preotul filozof Deceneu, de credința în Zamolxis şi este larg comentată lupta dintre romani şi dacii lui Decebal.

Primul cronicar medieval care încearcă să restabilească adevărul istoric este Johann Filstich, de origine germană, care scrie – în secolul XVIII – lucrarea *Tentasmen Historiae Valachicae* (*Încercare de istorie românească*). Vine cu o ipoteză nouă, aceea de derivare a denumirii de „daci" de la grecescul „daes", ce înseamnă „luptă", bazându-se pe firea războinică a geților. Arată mai apoi că „*Jornandes* (se referă de fapt la Jordanes/Iordanes) *rău a mai amestecat lucrurile Goților cu ale Geților şi Schiților*". Filstich încearcă să dea o explicație confuziei tratate: „*Dachia fiind slobozită de jugul Romanilor şi, la porunca dumnezeiască, întoarsă la slobozia cea mai înainte vreme, s-a chemat, prin des întâlnitul obicei al acestei lumi, după prea puternicii ei locuitori, Goții adică Goția. Şi aşa cârmuindu-se cu slobizie domniile, aflăm în cărți cum noi nume se dau țărilor*"; reiese faptul că numele de „Goția" venea de la populația care stăpânea, într-un anumit moment al istoriei, spațiul carpato-dunărean şi populația dacă romanizată, existentă acolo.

În secolul XIX se redeschide subiectul „geți/goți" datorită teoriei fanteziste a lui Rössler, subiect amplu dezbătut şi în zilele noastre, în ciuda adevărului istoric de netăgăduit.

Teoria încercuirii și asedierii Munților Orăștiei

(Partea a doua)

Dan OLTEAN
Vladimir BRILINSKY

Fortificația dacică de la Poiana Omului

1) Noua teorie a încercuirii şi asedierii Munților Orăştiei

În numărul 26 din noiembrie 2005 al revistei „Dacia magazin“ publicam un articol despre fortificațiile dacice de pe Culmea Şureanu constituite din două ziduri de piatră şi, de asemenea, despre valurile de pământ şi piatră de la Dealul Negru. Toate aceste elemente de fortificare erau la aceea vreme necunoscute în literatura de specialitate. După un an, aveam prilejul să descoperim – de data aceasta – un castru roman situat în extremitatea nordică a Munților Orăştiei, la Chitid. Despre castrul de la Chitid am publicat în numărul anterior (noiembrie–decembrie 2006) al revistei „Dacia magazin“.

În prezentul articol vom înfățişa o altă fortificație dacică necunoscută până acum: este vorba de valul cu dublu şanț de la Poiana Omului, iar în numărul viitor al re-

Valul de pământ cu dublu şanț, în extremitatea nord-vestică a Poienii Omului, în coordonatele geografice 45° 35.772N/ 023° 11.839E, alt., 1078 m.

vistei vom prezenta – pentru prima dată – un alt complex de fortificații de dimensiuni impresionante, iarăşi necunoscut în literatura arheologică.

Tot acest lanț de fortificații recent descoperite de noi nu face decât să se adauge vechilor cetăți, castre, ziduri şi valuri cu şanț descoperite în anii 1950 şi 1980, oferind o imagine mult mai largă a ceea ce au constituit Munții Orăştiei în antichitate. Valurile de pământ, zidurile de piatră, castrele pe care le-am descoperit în ultimii doi ani ne oferă multiple informații despre strategia de apărare a regelui Decebalus şi despre intențiile ofensive ale atacatorilor romani între anii 101–102 şi 105–106. Până în anul 2005, teoria atacului-surpriză postulată pentru prima dată de C. Daicoviciu, apoi preluată fără rezerve de H. Daicoviciu şi întărită de I. Glodariu stătea în picioare, deşi din punct de vedere logic şi strategic ea era vulnerabilă. În esență, acea teorie postula că Decebalus a capitulat datorită atacului venit din direcția sudică, dinspre Vârful Pătru-Comărnicel-Godeanu asupra capitalei Sarmizegetusa Regia. Pe teren, până în 2005, erau puse în evidență doar castrele romane. Lipsea orice element de apărare pe care dacii să-l utilizeze în sudul Capitalei. Identificarea zidurilor de piatră de pe Culmea Şureanu ce barau accesul trupelor romane din castrul de la Vârful lui Pătru, apoi a valurilor cu şanț de la Vârful Negru ce au oprit înaintarea trupelor romane din cele patru castre de pe Comărnicel şi inexistența unui alt castru roman între Comărnicel şi Sarmizegetusa Regia sunt elementele logice care au invalidat teoria atacului-surpriză cu care era acreditat de istorici generalul maur Lusius Quietus.

În toamna anului 2006, după îndelungi căutări, am reuşit să identificăm un alt element-lipsă de pe frontul luptelor dintre romani şi daci în Munții Orăştiei. Pe Valea Boşorodului (sau a Luncanilor) lipsea orice urmă a armatelor romane. Era cu neputință ca această vale, împreună cu afluenții săi şi, mai ales, cu plaiurile învecinate, să nu fi fost utilizate de romani. Castrul de la Chitid se afla chiar sub culmea dealului, în apropierea Văii Boşorodului, situat în locul de unde pornesc trei plaiuri principale ce urcă spre centrul Munților Orăştiei.

Devenea acum din ce în ce mai clar că romanii au apelat, pentru a cuceri Sarmizegetusa Regia, la o cu totul altă tactică decât cea enunțată de C. Daicoviciu şi de către discipolii săi. Romanii nu i-au surprins pe daci în munții pe care ei i-au fortificat din toate direcțiile şi pe care i-au cunoscut mult mai bine decât atacatorii, ci i-au izolat în munți în iarna dintre 101–102. Aceasta a fost tactica armatei romane în primul război. Atacul daco-sarmat în Moesia pe timp de iarnă nu este decât o dovadă suplimentară că Decebalus intenționa să slăbească presiunea romană asupra Munților Orăştiei. Este mai mult ca sigur că Traian a plecat în Moesia cu puține trupe care au ajuns deja în Dacia. Obiectivul principal al războiului din 101–102, acela de a-i izola pe daci în munți pe timp de iarnă, este dovedit şi de situarea castrelor romane de jur-împrejurul Munților Orăştiei, în apropierea plaiurilor pe care dacii urcau sau coborau către Valea Mureşului sau Valea Streiului.

2. Frontul sudic

În opinia lui C. Daicoviciu, H. Daicoviciu, I. Glodariu şi a celorlalți istorici clujeni care s-au ocupat de epoca dacică, acest front a fost cel mai vulnerabil pentru daci. El, practic, a rămas – în opinia acestora – nefortificat. În vreme ce romanii vin dinspre Oltenia spre Sarmizegetusa Regia cu numeroase trupe, dacii rămân perplecşi, neajutorați şi cedează. Pe acest front, dacii lipsesc cu desăvârşire, în viziunea istoricilor clujeni. Că lucrurile nu au stat aşa, s-a dovedit prin descoperirile zidurilor de la Şureanu şi a valurilor de la Dealul Negru. Probabil că şi în alte puncte ale Munților Orăştie, necunoscute până acum, dacii au ripostat cu tărie. Urmează să identificăm – în anii următori – şi alte elemente de fortificare. Cu siguranță, ele există…

Direcția sudică de atac ce pornea de la Bumbeşti, trecea peste Munții Vâlcan, apoi cobora în Valea Jiului, în dreptul cetății de la Bănița, şi urca apoi la Jigorul Mare şi la Vârful lui Pătru, era una dintre cele mai dificile pentru romani. Armatele invadatoare trebuiau să treacă Munții Vâlcan, să urce până la peste 1600 de metri altitudine, apoi să coboare în vale şi din nou să urce până la 2000 de metri altitudine. Aici, dacii nu au fortificat frontul cu aceleaşi elemente defensive ca cele pe care le găsim pe frontul vestic sau nordic, deoarece însuşi terenul este un obstacol natural. Totuşi, fortificațiile există. Atunci când romanii şi-au făcut tabăra pe culmea muntelui, la Vârful lui Pătru, dacii au ripostat şi au ridicat ziduri pe culmea vecină, la Şureanu. Acest fapt s-a petrecut şi la Dealul Negru, împotriva soldaților romani cantonați în cele patru castre de pe Comărnicel. Pe frontul sudic este foarte posibil că, în vara şi în toamna anului 101, romanii au ajuns în Valea Jiului după ce au trecut Munții Vâlcan, urcând pe la Bumbeşti.

Păstrarea castrului de la Petroşani, de unde provin chiar inscripții cu legiunea a XIII Gemina, a fost principalul obiectiv al campaniei din 101 de pe acest front. Spre sfârşitul primăverii, atunci când zăpada se topeşte pe culmile înalte ale munților, trupele romane au părăsit această primă centură de atac şi au urcat – o parte la Jigorul Mare – iar o altă parte – la Vârful lui Pătru. Toate aceste trupe s-au întâlnit, după alți 10–15 kilometri, pe platoul de la Comărnicel, la circa 1900 de metri altitudine. Trupele romane cantonate în cele patru castre de la Comărnicel au întâmpinat rezistența de netrecut a dacilor de la Dealul

Negru. Romanii nu au putut să depăşească acest punct, dovadă fiind faptul că între Sarmizegetusa Regia şi Comărnicel nu mai există niciun castru roman.

Frontul sudic, cel despre care C. Daicoviciu şi, mai ales, I. Glodariu susţineau că a căzut primul, a fost, dimpotrivă, cel mai rezistent front din Munţii Orăştiei.

3. Frontul nordic

Mai toate discuţiile istoricilor de până astăzi s-au purtat asupra direcţiei de atac nordic a trupelor romane. Motivul l-a constituit nu prezenţa castrelor romane aici, ci tocmai complexele fortificări dacice. Sarmizegetusa Regia era apărată de un atac dinspre nord de către puternicele cetăţi de la Costeşti şi Blidaru şi de către zecile de turnuri de apărare ce barau accesul duşmanului pe Valea Grădiştii (a Orăştiei).

Tocmai aici, unde dacii sunt mai prezenţi ca nicăieri, lipseau dovezile care să ateste amploarea atacului roman. Până în anul 2006 se ştia doar de existenţa castrului roman de la Orăştioara de Sus. Descoperirea pe care am făcut-o a identificat un al doilea castru, cel de la Chitid, şi care vine să întărească argumentele asupra tacticii de încercuire şi de asediere a Munţilor Orăştiei. Acum reiese mai clar că, pe frontul nordic, romanii au atacat cele două văi principale care coboară din munţi. Şi aici, ca şi pe frontul sudic, strategia de atac este aceeaşi. În toamna anului 101, romanii ajung în castrele de la Orăştioara de Sus şi Chitid, trebuind să reziste cu orice preţ până în primăvara anului 102. Romanii din cele două castre au tăiat, practic, accesul dacilor spre Valea Mureşului. Ca şi pe frontul sudic, şi aici, o dată cu reluarea atacului după venirea lui Traian din Moesia, trupele au înaintat urcând primele pante ale munţilor. Noul aliniament a fost cel de la Târsa, aproape de inima Munţilor Orăştiei, aproape de Sarmizegetusa Regia.

Castrul de la Târsa, de dimensiuni asemănătoare cu cel de la Chitid, este similar celor de la Jigorul Mare sau de la Vârful lui Pătru şi atestă stabilirea romanilor pe cel de-al doilea aliniament al cărui scop era chiar încercuirea Sarmizegetusei Regia.

4. Frontul vestic

Asupra acestui front ne vom opri în mod precumpănitor deoarece fortificaţia de la Poiana Omului, pe care am descoperit-o – iarăşi în premieră – şi care nu este menţionată nicăieri în literatura de specialitate, aparţine cu precădere acestui front. Din punct de vedere geomorfologic, direcţia de atac a romanilor dinspre Ţara Haţegului spre Sarmizegetusa era cea mai facilă. Distanţa dintre Valea Streiului şi capitala regatului este mai mică decât cea dintre Petroşani şi Sarmizegetusa Regia. Urmând principalul plai montan dintre Petroşani şi inima regatului, avem circa 37 de kilometri. Dimpotrivă, între comuna Pui, unde există castre romane, şi Sarmizegetusa, avem pe plai circa 25 de kilometri.

Al doilea argument pentru a demonstra facilitatea unui atac roman spre Capitală dinspre Valea Streiului este constituit din forma domoală a plaiurilor şi din înălţimea lor relativ mică în comparaţie cu cei peste 2000 de metri altitudine la care este situat castrul de la Vârful lui Pătru. După ce traseul cel mai uşor de parcurs urcă până în apropierea Vârfului Măgurii (804 metri), ajunge apoi la altitudinea celor 974 metri ai Dealului Robului, apoi, după o uşoară coborâre în Valea Ponoriciului, urcă din nou spre Poiana Omului (poiana este situată la altitudinea de 1000–1100 metri).

De la Poiana Omului, traseul se ramifică în trei direcţii. O primă ramură coboară spre cetatea dacică de la Piatra Roşie (vezi foto), o a doua coboară spre satul Grădiştea de Munte şi, în sfârşit, o a treia ramură urcă până la Vârful Rudele (1214 metri). Pe ultimele două ramificaţii se poate ajunge cu uşurinţă la Sarmizegetusa Regia. Datorită plaiurilor domoale, accesibile, ce urcă din Valea Streiului spre Sarmizegetusa, dacii s-au văzut nevoiţi să întărească aproape toate dealurile din apropierea actualei comune Pui până sus în munte, la Poiana Omului.

Realizând o primă comparaţie între fortificaţiile deja cunoscute de pe frontul vestic şi cele de pe frontul sudic, constatăm că ele au dimensiuni mult mai mari, de ordinul zecilor de kilometri, şi sunt amplasate la distanţe unele de altele, mult mai mici. În ceea ce priveşte comparaţia cu frontul nordic, constatăm că, acolo, dacii preferă să-şi ridice turnuri şi cetăţi, în timp ce, aici, tactica era să încercuiască munţii cu ziduri de piatră şi cu valuri de pământ.

Cele mai multe fortificaţii dacice şi romane pe care le are acest front vestic au fost descoperite în anii 1980 de Hristache Tatu şi publicate succesiv în mai multe numere ale revistei Muzeului din Deva (Sargeţia). Deoarece cea mai mare parte a fortificaţiilor de pe acest front au fost publicate de respectivul autor, noi nu vom face decât o scurtă enumerare a lor pentru a ilustra tactica romană de atac şi strategia de apărare a dacilor, aceeaşi cu cea pe care am reuşit să o surprindem, de altfel, şi pe celelalte fronturi. Hristache Tatu scria, în numerele 16–17 ale revistei „Sargeţia“, despre două castre romane amplasate lângă Strei, pe teritoriul actualei comune Pui. O parte din laturile acestor castre au fost distruse de apele Streiului şi de lucrările agricole, dar mai sunt vizibile laturile, în lungime de 140 de metri, ale unei asemenea fortificaţii. Acelaşi autor mai aminteşte urmele altor două castre romane în aceeaşi zonă. Resturile lor sunt cu greu detectabile din cauza distrugerilor provocate de lucrările agricole. Un alt

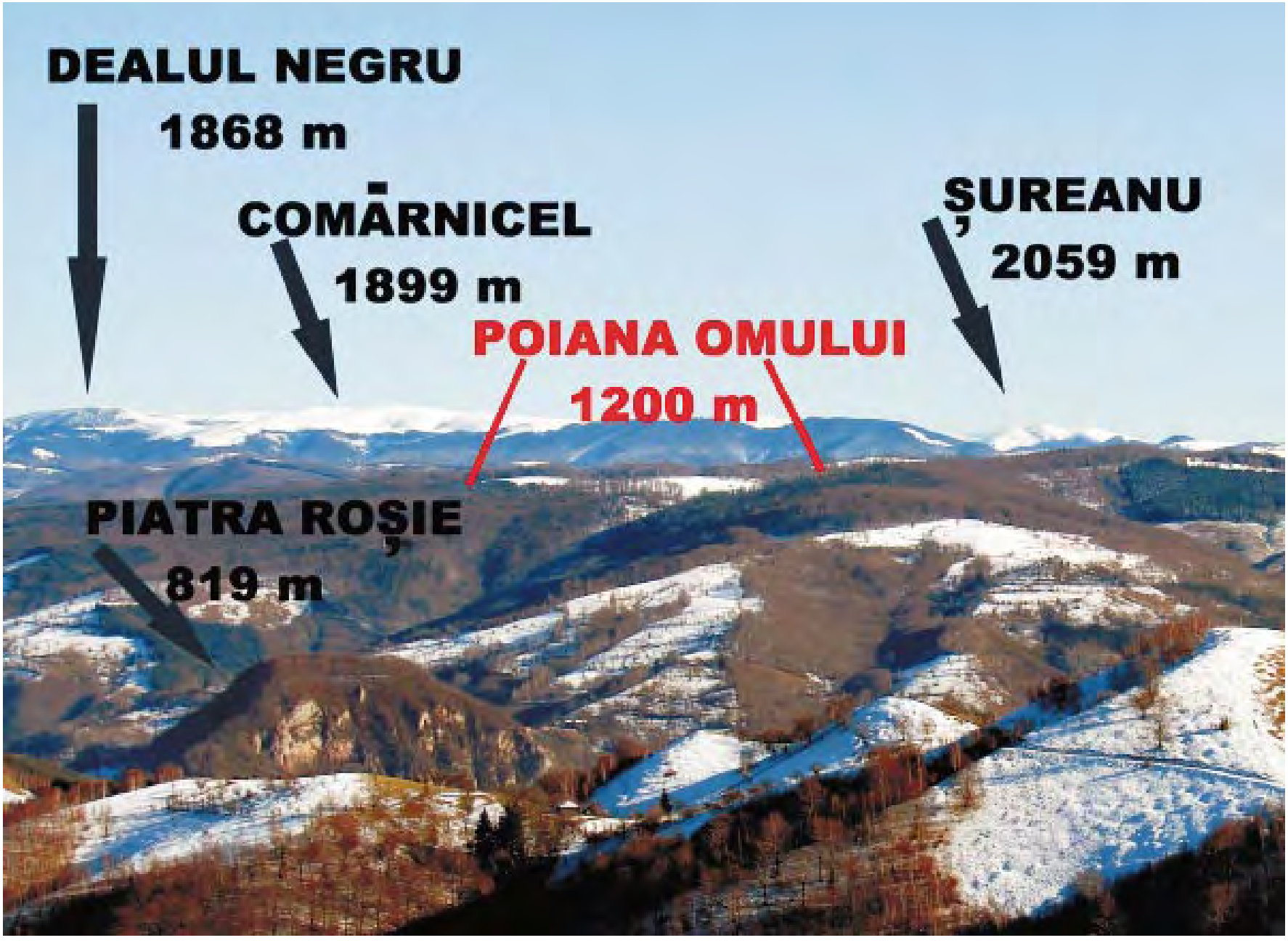
DEALUL NEGRU
1868 m
COMĂRNICEL
1899 m
ȘUREANU
2059 m
POIANA OMULUI
1200 m
PIATRA ROȘIE
819 m

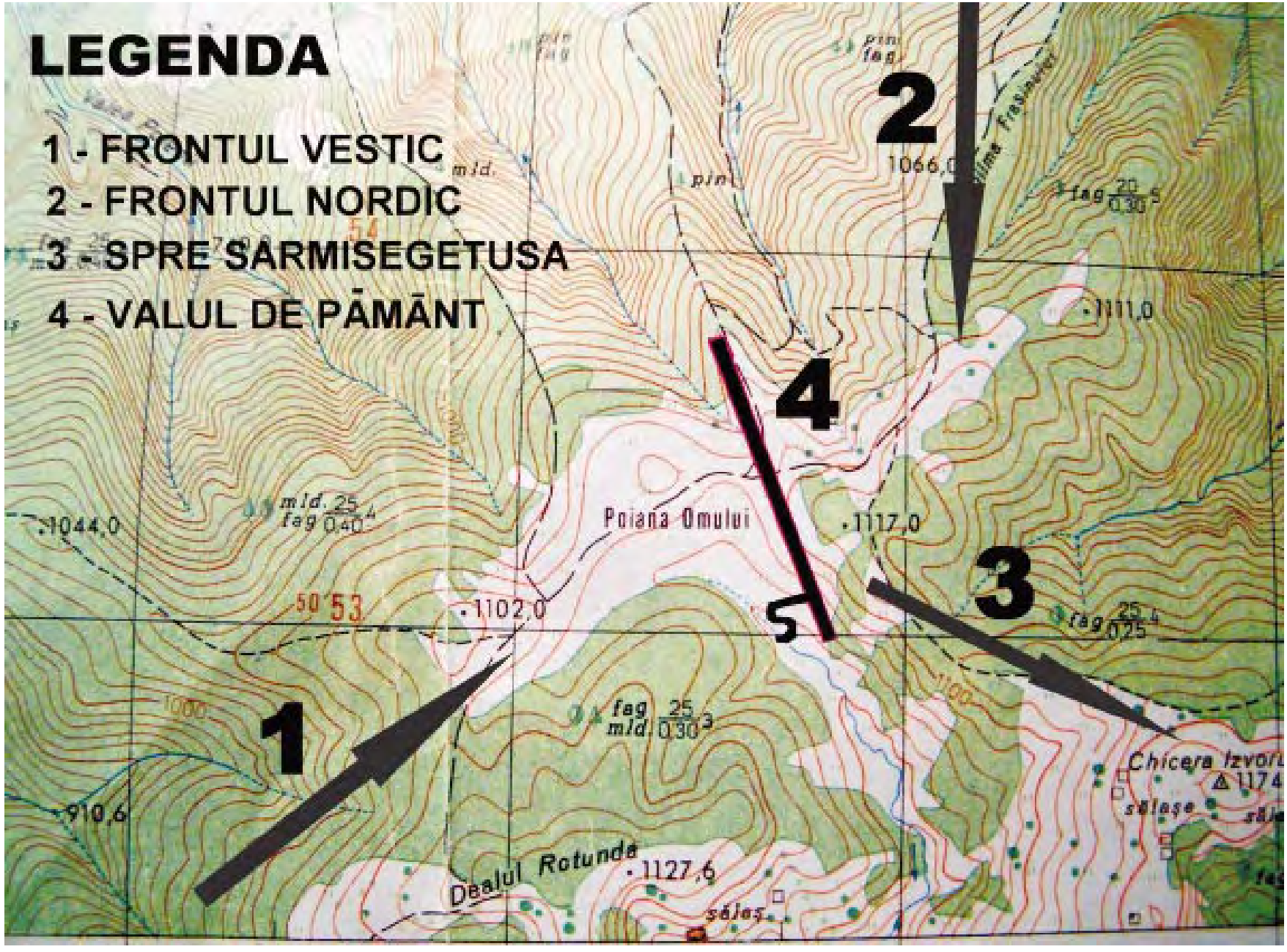
LEGENDA
1 - FRONTUL VESTIC
2 - FRONTUL NORDIC
3 - SPRE SARMISEGETUSA
4 - VALUL DE PĂMÂNT
1
2
3
4
Poiana Omului
Dealul Rotunda
1066,0
1111,0
1117,0
1102,0
1044,0
1127,6
910,6
mld. 25
fag 0,40
fag 25
mld. 0,30
fag 20
0,30
fag 25
0,25
Chicera Izvoru
1174
sălaşe
sălaşe

castru roman, lângă comuna Pui, de data aceasta foarte vizibil, este la Râu Bărbat, având dimensiunile de 120x80 metri. Prin urmare, la piciorul plaiului ce urcă din Pui spre Sarmizegetusa Regia, romanii au cantonat, în varatoamna anului 101, trupe ce încăpeau în cinci castre.

Dacii nu au lăsat acest front nefortificat, dimpotrivă: un prim element defensiv se află chiar pe Măgura Puiului. Acolo, Hristsche Tatu a identificat – în anii 1980 – mai multe valuri de pământ cu şanţ a căror lungime însumată se situează la aproape 1000 de metri lineari. Toate aceste valuri şi şanţuri aveau menirea de a bara urcarea pe plai a trupelor din cele cinci castre situate pe Valea Streiului. Următorul element defensiv dacic este alcătuit din mai multe incinte fortificate cu piatră locală, în punctul de maximă altitudine situat deasupra Văii Streiului, pe plaiul ce se îndreaptă spre Sarmizegetusa. Astfel, pe Dealul Robului şi pe dealurile învecinate, Hristache Tatu a evidenţiat elemente defensive dacice cu o lungime de 5400 metri. Tot pe acest front vestic se află şi binecunoscuta fortificaţie de la Ponorici, descoperită în anii ’50, dar necercetată sistematic. Grosimea zidurilor de piatră de aici este de circa 10–14 metri, iar înălţimea, pe unele locuri, este de 3 metri. Ansamblul de fortificaţii de la Ponorici, cu cei 5200 metri lineari de ziduri din piatră, este prezentat în mai toate cărţile de istorie antică. Amploarea fortificaţiilor de la Ponorici, precum şi tehnicile de construcţie folosite, demonstrează că dacii vedeau în acest zid uriaş de piatră principala fortificaţie a frontului vestic. Ponoriciul este situat la jumătatea distanţei dintre Valea Streiului şi Sarmizegetusa. Poziţia este similară cu cea a Dealului Negru de pe frontul sudic, unde acesta este la jumătatea distanţei între Valea Jiului şi capitala regatului. Numai că, în timp ce la Dealul Negru dacii au rezistat, romanii nereuşind să treacă de valurile şi de şanţurile de acolo, la Ponorici, după eforturi deosebite, romanii au reuşit să străpungă acest uriaş dispozitiv defensiv. Dovadă este chiar castrul roman de formă dreptunghiulară situat în spatele său. O latură a castrului (cea vestică) este constituită chiar de vechea fortificaţie dacică.

5. Fortificaţia de la Poiana Omului. Elemente de strategie

Ne-am fi aşteptat ca, după ce romanii au cucerit principala fortificaţie de pe frontul vestic, cea de la Ponorici, să nu mai existe nicio altă întăritură dacică între Ponorici şi Sarmizegetusa Regia. Şi totuşi ea există...

Valul cu dublu şanţ ce traversează de-a latul Poiana Omului l-am identificat încă din anul 2005, dar până acum nu am reuşit să-i atribuim nicio utilizare şi nici să-l încadrăm cumva în etapele războaielor dintre daci şi romani. El se află în amonte de Ponorici, iar toţi istoricii spuneau că, după ce dacii au pierdut lupta de la Ponorici, nu a mai fost nimic... Dacii, pur şi simplu, au cerut pace... După descoperirea castrului de la Chitid şi după identificarea traseului ales de aceste trupe pentru cucerirea cetăţii de la Blidaru, am înţeles că lucrurile stau cu totul altfel.

Decebal nu a cerut pace de îndată ce romanii au cucerit cetăţile de la Costeşti şi Blidaru, pe frontul nordic şi după ce trupele de pe frontul vestic au pierdut lupta de la Ponorici. Frontul sudic încă rezista, cele patru legiuni de la Comărnicel nereuşind să străpungă Dealul Negru. Deşi romanii repurtau izbânzi considerabile pe fronturile de sud şi de vest, Decebalus încearcă ultima sa carte de apărare. Strategia lui consta în a fortifica în grabă Poiana Omului şi în a încerca să-i oprească pe romani aici. Poiana Omului este unul din principalele noduri de plaiuri din Munţii Orăştiei. Din punct de vedere al strategiei pe care am înfăţişat-o până acum, în acest loc se întâlneşte frontul sudic cu cel vestic.

Romanii, după ce au urcat de la Chitid la Târsa şi după ce au cucerit cetatea de la Blidaru, aveau drum liber spre Sarmizegetusa. Traseul lor, însă, trebuia să treacă în mod obligatoriu prin Poiana Omului. La fel stau lucrurile şi pentru trupele romane care au urcat din Valea Streiului, utilizând cele cinci castre din apropierea comunei Pui. Romanii de aici au izbutit să treacă de fortificaţiile de pe Măgura Puiului, apoi de cele de la Dealul Robului şi, în final, de puternica fortificaţie de la Ponorici. Abia acum, după toate aceste izbânzi, aveau plaiul deschis spre Sarmizegetusa. Ca să ajungă în Capitală şi trupele de pe frontul vestic, trebuiau să treacă prin Poiana Omului.

6. Fortificaţia de la Poiana Omului. Descriere

Poiana Omului fiind o zonă foarte accesibilă atât dinspre Târsa, cât şi dinspre Ponorici, pe drumuri carosabile, aici au ajuns şi istoricii plătiţi de statul român să identifice şi să cerceteze vestigiile dacice şi romane. Surpriză însă... H. Daicoviciu şi I. Glodariu au vizitat acest loc de mai multe ori, însă nu au găsit nimic. Iată ce afirmau cei doi istorici amintiţi, în lucrarea „Cetăţi şi aşezări dacice în sud-vestul Transilvaniei”, lucrare apărută în anul 1989, despre Poiana Omului: „La faţa locului nu se poate observa nimic din punct de vedere arheologic– (p. 201) şi „Cu ocazia cercetării din 1978 nu am observat nimic din punct de vedere arheologic“ (p. 201, nota 22).

Şi totuşi fortificaţia de la Poiana Omului există. Ea are 950 metri lungime. Înălţimea ei actuală este, în unele locuri, de aproape 50 de centimetri, iar adâncimea şanţurilor este de 30 de centimetri. În atare condiţii, nu putem să calificăm decât superficiale afirmaţiile lui H. Daicoviciu, ale lui I. Glodariu şi ale discipolilor acestora, care nu au observat-o. Avem şi aici, aceeaşi situaţie ca cea de la Dealul Negru, unde I. Glodariu declara – în 1977 – că frontul

sudic este lipsit de orice element de fortificare dacică.

Fortificația descoperită de noi la Poiana Omului este situată în capătul frontului vestic, la circa 3,7 kilometri în amonte de zidurile din piatră de la Ponorici. Faptul că romanii, după ce au cucerit Ponoriciul, au fost nevoiți să-şi ridice un castru chiar lângă zidul dacic înseamnă că dacii au opus o rezistență înverşunată pe distanța celor 3,7 kilometri ce separă cele două fortificații. Obiectivul principal al dacilor de la Poiana Omului era să-i împiedece pe romani să realizeze joncțiunea între cele două fronturi. De aceea, valul de pământ are – spre deosebire de toate valurile din Munții Orăştiei – nu un singur şanț de apărare, ci două. Practic, valul din pământ lung de 950 metri este situat între două şanțuri. Un şanț se află către romanii care veneau din direcția nordică, dinspre Târsa, iar celălalt şanț se află orientat către direcția vestică din care erau aşteptați romanii de la Ponorici.

În acest mod, valul de pământ cu dublu şanț de la Poiana Omului avea o funcționalitate dublă: putea fi folosit şi împotriva atacatorilor din nord, dar şi împotriva coloanei dinspre vest, cu condiția ca cele două armate romane să nu atace în acelaşi timp. Valul de pământ de la Poiana Omului începe din partea sudică a poienii, chiar de deasupra unei văi adânci, de la altitudinea de 1064 metri (punctul 45ş35.409N; 023ş11.934E), continuă apoi 275 metri spre nord, fiind paralel cu valea, iar în punctul de altitudine 1082 metri se intersectează cu o ramificație secundară, ce coboară uşor spre vale. Lungimea acestui traseu ce conține două bucle este de 122 metri. Scopul acestei ramuri secundare este acela de a bara accesul dinspre vale către mijlocul poienii iar forma buclată avea menirea de a sparge formația regulată de luptă pe care romanii o alcătuiau atunci când atacau asemenea obstacole. Traseul valului cu dublu şanț urmează apoi, în general, direcția nordică ajungând în punctul de maximă altitudine de 1094 metri (punctul 45ş35.623N; 023ş11.849E), după care coboară uşor către cealaltă vale (punctul 45ş35.818N; 023ş11.808E) care izvorăşte din Poiana Omului şi care se varsă în Valea Alunului.

Practic, valul de pământ taie în lățime Poiana Omului, mai precis cumpăna de ape dintre afluentul din stânga al Ohabei Ponorului şi unul dintre afluenții Văii Alunului. Poziția este una strategică, întrucât orice atac din flanc al romanilor risca să-i arunce în una din aceste văi adânci care delimitează, în stânga sau în dreapta, fortificația. Lățimea actuală a valului şi a celor două şanțuri este de circa 4 metri. În antichitate, pământul excavat din cele două şanțuri era aruncat în mijloc, construindu-se, astfel, valul de apărare. Mai mult ca sigur că pe partea superioară a valului există un parapet, o palisadă din lemn. Doar eventuale săpături arheologice, efectuate cu seriozitate în acest punct, pot pune în evidență dimensiunile reale ale celor două şanțuri, ale valului şi eventuala palisadă din lemn.

Până acum, în Munții Orăştiei, fortificația de la Poiana Omului este singura ce are şanțuri de fiecare parte a valului. În rest, avem doar un val simplu şi un şanț situat de partea din care era aşteptat duşmanul. Aşa sunt fortificațiile de pe Măgura Puiului ori cele de la Dealul Negru. Utilizarea acestor elemente inedite de fortificare de către daci ilustrează faptul că valul cu dublu şanț a fost construit în grabă, cu scopul de a-i împiedica pe romani să realizeze joncțiunea dintre frontul nordic şi cel vestic în Poiana Omului. Aceeaşi concluzie reiese şi din materialul constructiv utilizat. Deşi pe întregul front vestic dacii au folosit piatra locală din calcar pentru ridicarea valurilor şi zidurilor, aici a fost preferat pământul. Şi la Poiana Omului putea fi utilizată piatra, fiindcă ea se găseşte la câteva sute de metri sud-vest de poiană, însă dacii au preferat soluția facilă de a înălța valul cu pământ excavat din şanțuri. În momentul de față, pe întreg traiectul valului nu se zăreşte niciun bolovan de piatră, semn clar că dacii nu au avut timp să aducă piatra şi să construiască o fortificație similară cu cele de la Ponorici.

7. Concluzii

Aşezând împreună toate elementele de tactică şi de strategie miliară care pot rezulta din descoperirile mai sus semnalate, se pot desprinde următoarele concluzii asupra războiului din 101–102.

a) În vara şi toamna anului 101, trupele romane au alcătuit prima centură de castre din jurul Munților Orăştiei pe linia: Petroşani, Pui, Chitid, Orăştioara de Sus.

b) În vara anului 102, romanii au urcat în munți ocupând un nou aliniament: Jigorul Mare, Vârful lui Pătru, Comărnicel (pentru frontul sudic); Târsa (pentru frontul nordic) şi Ponorici (pentru frontul vestic).

c) Trupele romane de pe frontul sudic nu au reuşit să străpungă fortificațiile dacice de la Dealul Negru, în vara anului 102.

d) În condițiile în care frontul sudic rezista, Decebalus şi-a pus speranțele în ultima modalitate de a face față atacurilor de pe frontul de nord şi de vest, blocând accesul armatelor romane pe nodul de plaiuri de la Poiana Omului. Deşi este de dimensiuni impresionante, fortificația de la Poiana Omului a fost ridicată totuşi în grabă. Doar după ce şi această ultimă redută a fost cucerită de trupele romane de pe frontul vestic sau de cele de pe frontul nordic ori împreună, accesul spre Sarmizegetusa era liber.

e) În condițiile în care Dealul Negru nu a fost cucerit de romani, avem toate elementele unei situații strategice în care Decebalus se vede nevoit să ceară pace după ce şi această ultimă redută de la Poiana Omului, ce apăra atât dinspre vest, dar şi dinspre nord Sarmizegetusa, a căzut.

FUNDAȚIA DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

Președinte: dr. Napoleon Săvescu
21-26 Broadway, New York, NY
11106, U.S.A.
Phone: (718) 932- 1700 or 031 810
6172; FAX: (718) 728- 7635;
E- mail: nsavescu@nyc.rr.com

Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala București
Președinte: Ilie Enciu
str. Orzari, nr. 15
Tel: 0213206883
Fax: 0213215354
București, ROMÂNIA

Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala Tulcea - Geția Minor
Președinte: Nicolae Nicolae
str. Florilor, nr. 35-37
Tel, 0240534213
Tulcea, ROMÂNIA

Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala Transilvania-Banat
Președinte: Vladimir Brilinsky
str. Carpați, nr. 12, bl F, ap. 11
Tel: 0254223853
Fax: 0354104424
E-mail: malus_dacus@yahoo.com
Deva, ROMÂNIA

Dacă doriți să deveniți membru al Fundației DACIA REVIVAL, vă invităm să vă adresați uneia din filialele ce aparțin acestei fundații

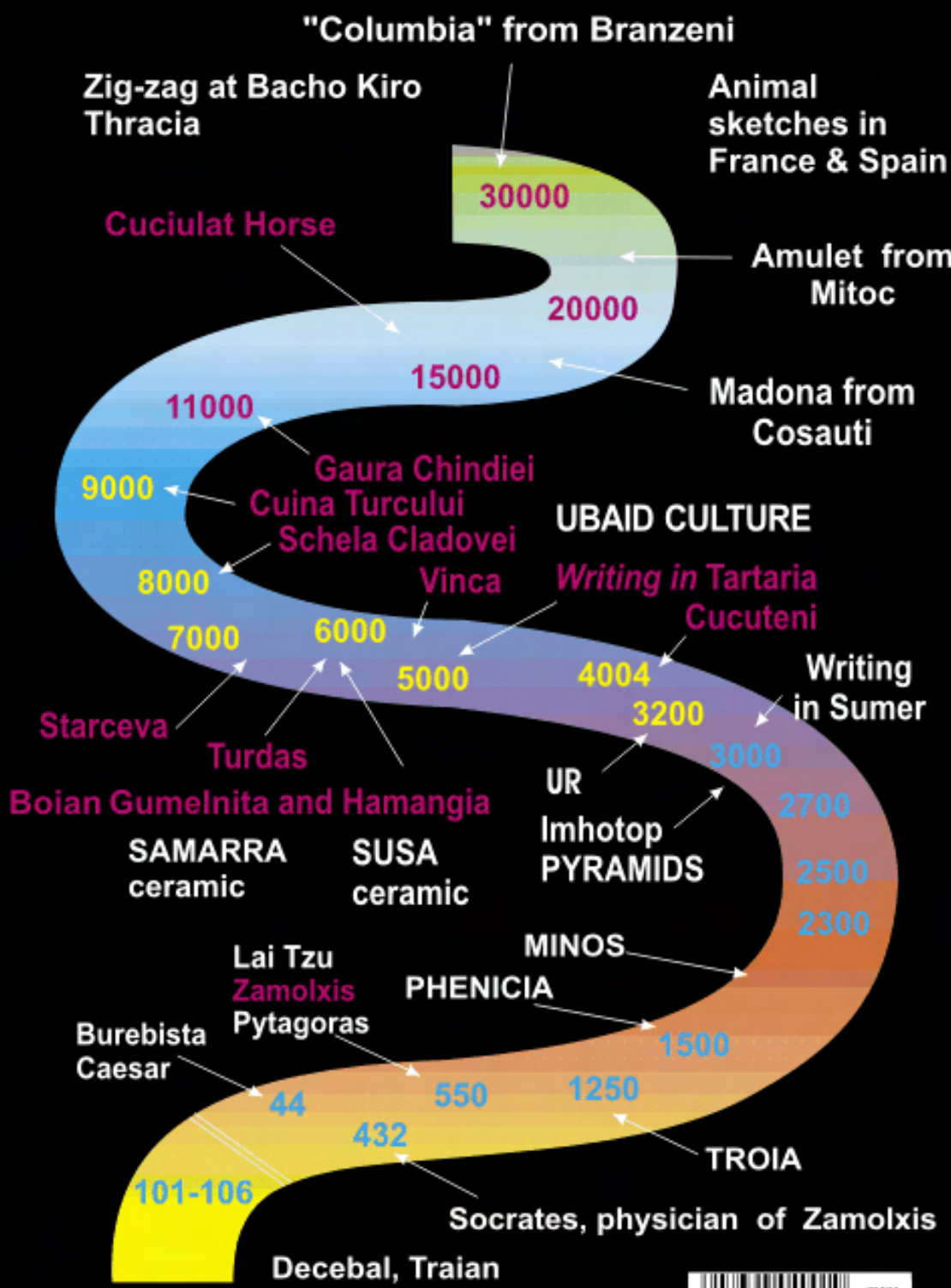

În contextul descoperirilor de referință ale arheologiei mondiale, această curbă a preistoriei spațiului carpato-danubian își definește fără tăgadă locul pe care vechea civilizație a strămoșilor noștri îl ocupă în istoria lumii.

5 948394 040019 01

Preț 1,45 lei, 14.500 lei vechi
Pentru străinătate: 1.5 USD